

Ohlédnutí za Velkou Prahou

Ivana Bláhová

Univerzita Karlova, Právnická fakulta

Kontaktní e-mail: blahovaivana@email.cz; blahovai@prf.cuni.cz

Legal Establishment of Greater Prague (1922)

Abstract:

The paper deals with the legal aspects of the establishment of the so-called Greater Prague, *i.e.*, the merger of neighbouring municipalities with the capital of the Czechoslovak Republic in 1922. The introduction briefly outlines the efforts to merge Prague with its suburbs dating from the mid-19th century until 1918. The following section focuses on the activities of the National Assembly on the establishment of Greater Prague. In addition to the establishment and the membership of the Greater Prague Committee, parliamentary papers related to the creation of Greater Prague are described and analysed. Parliamentary papers 719 and 1216, which included government bills to merge neighbouring municipalities and settlements into the City of Prague, a bill on elections to the Metropolitan Council and a bill on the organisation and powers of the Metropolitan Council and local committees, are discussed in detail. From a comparison of the government proposals, the amendments proposed by parliamentary committees and the text of the laws adopted, it is possible to deduce the general tendencies of the relationship between the state administration and local government at the beginning of the Czechoslovak Republic. The issues of financing the establishment and operation of the new capital of Czechoslovakia have not gone unnoticed.

Keywords: Prague; Greater Prague; legislative procedure; National Assembly; Greater Prague Committee; unification of Prague; election; mayor; Metropolitan Council; local committees; administration; autonomy

Klíčová slova: Praha; Velká Praha; legislativní proces; Národní shromáždění; výbor pro Velkou Prahu; sjednocení Prahy; volby; primátor; zastupitelstvo; místní výbory; správa; samospráva

DOI: 10.14712/2464689X.2023.28

V letech 1922–1938 bylo pro hlavní město Československé republiky používáno neformální označení **Velká Praha**. Jeho původ lze najít především v přijetí tří zákonů, které schválilo Národní shromáždění v únoru 1920 před přijetím nové ústavy. Šlo o zákon č. 114/1920 Sb. z. a n., kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou, zákon č. 115/1920 Sb. z. a n., o volbách do ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy, a zákon č. 116/1920 Sb. z. a n., o organizaci a působnosti ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a místních výborů. Podívejme se proto při příležitosti stého výročí vzniku tzv. Velké Prahy nejen na historii rozšiřování města, ale také na vznik právní úpravy, která stála u jejího zrodu.

Cesta k Velké Praze – snahy o vznik jednoho města

Úvodem nelze nezmínit, že dnešní Praha vznikala od středověku jako více samostatných měst, která byla poprvé roku 1784 v rámci josefínských reforem spojena do jednotného celku. Staré Město pražské, Nové Město pražské, Malá Strana a Hradčany vytvořily pod správou nově zřízeného magistrátu jeden celek. K tomuto celku se v roce 1850 připojil i Josefov, roku 1883 Vyšehrad a roku 1884 také Holešovice a Bubny. Jak uvádí důvodová zpráva¹ k vládním návrhům shora uvedených zákonů o vzniku Velké Prahy, na rozdíl od ostatních měst rakouské, resp. rakousko-uherské monarchie rozšíření Prahy o předměstí naráželo na nepřízeň vídeňské vlády.² K tomu je však třeba dodat, že tento narativ vznikl až po říjnu 1918 a velmi rychle se jej chopili poslanci Národního shromáždění následování i mnoha historiky.³

Skutečnost byla taková, že Praha se sice postupně rozšiřovala, avšak velká města, která v podstatě tvořila její předměstí, se spojení bránila. Byly to především Královské Vinohrady, Smíchov a Žižkov,⁴ které kvůli obavám ze ztráty rozhodovacích pravomocí, ale i ze zvýšení některých daní, nebyly rozšíření nakloněny. Přesto probíhala jednání, která měla vést ke vzniku spojeného, tzv. velkého města, pod jednotnou správou. Ta by umožnila jednotně regulovat rozvoj takto vzniklé aglomerace podle moderních urbanistických zásad, vytvořit homogenní celek s odpovídající infrastrukturou.

¹ Důvodová zpráva byla společná pro vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou. Viz vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 15. 07. 2022]. Vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze byl opatřen vlastní důvodovou zprávou. Viz tisk č. 719, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0719_00.htm. [cit. 15. 07. 2022].

² Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 15. 07. 2022].

³ LEDVINKA, V. – PEŠEK, J. *Praha*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 562. Autoři knihy neuvádí žádná konkrétní jména, hovoří pouze o českých i zahraničních historících.

⁴ Tato tři města byla ve své době 4.–6. největší města v Českých zemích. Např. počet obyvatel Královských Vinohrad vzrostl v letech 1880–1910 z 15 000 na téměř 80 000 obyvatel. Více viz např. LEDVINKA – PEŠEK, *op. cit.*, s. 508, nebo *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. Díl I*. Praha: Český statistický úřad, 2006, s. 52.

Dne 6. září 1897 se pražský sbor obecních starších usnesl na tom, aby se dále jednalo o připojení Vinohrad, Žižkova, Karlína, Smíchova, Bubeneč, Dejvic, Košíř, Libně, Nuslí-Pankráce, Podolí, Vršovic a Střešovic k Praze. O čtyři roky později došlo pouze k připojení Libně.⁵ Připojení této části dnešní Prahy umožnilo díky napojení na Vltavu i železnici vybudování energetického i obytného zázemí města. Protože jednání s většími obcemi nevedla ke sloučení s Prahou, soustředilo se město na menší předměstské obce. V letech 1907 a 1908 schválil pražský sbor obecních starších spojení s Bubencí, Dejvicemi, Podolím, Střešovicemi, Braníkem a Nuslemi-Pankrácem. A v letech 1909 a 1910 obnovila Praha jednání s většími obcemi. Šlo o Karlín, Smíchov, Vinohrady, Vršovice a Košíře. Další snahy o vytvoření Velké Prahy měly směřovat i ke sloučení s obcemi Vysočany, Prosek, Troja-Podhoří, Michle, Střížkov, Kobylisy, Břevnov, Radlice a Strašnice.

Další vývoj přinesla usnesení pražského sboru obecních starších z let 1911 a 1913, podle nichž mělo dojít ke spojení Prahy se Smíchovem, Žižkovem, Košířemi, Radlicemi, Michlí, starými Strašnicemi, Kobylisy, Trojou-Podhořím, Prosekem, Střížkovem a Břevnovem. Do roku 1911 se pak podařilo uzavřít smlouvy o připojení k Praze s celkem 15 obcemi,⁶ k nimž se připojily i Smíchov a Žižkov, které se obávaly izolace.⁷ Ke sjednocení však kvůli nefunkčnosti zemského sněmu nedošlo.

V době první světové války se ukázala nutnost společného postupu v oblasti zásobování a tím i potřeba jednotné správy. Po vzniku samostatného československého státu vyvstala i potřeba vytvoření reprezentativní metropole, která by dokázala poskytnout zázemí nejen úřadům nově vzniklého státu, ale i mnoha novým obyvatelům hlavního města. Představitelé měst, která se sloučení dříve bránila, přestoupili do tábora zastánců vzniku Velké Prahy – starostové Královských Vinohrad, Karlína, Smíchova i Žižkova již 5. listopadu 1918 vyzvali k co nejdřívějšímu vzniku Velké Prahy. Dne 13. listopadu 1918 byl přijat zákon č. 39/1918 Sb. z. a n., o rozpuštění sboru obecních starších hlavního města Prahy a zřízení správního sboru. Tento správní sbor o 49 členech měl stejnou pravomoc a působnost jako dosavadní sbor obecních starších.⁸

Zatímco v okolních státech proces slučování měst do velkých metropolí probíhal již v 19. století, Praha se svého přívziska „Velká“ dočkala až v roce 1920. Nejprve se z provinčního města habsburské monarchie, ale současně sídla zemských úřadů, stalo hlavní město nového československého státu, teprve poté byly vytvořeny právní podmínky pro sloučení mnoha měst, vesnic i polovesnic s vlastní Prahou. Zmíněné smlouvy o sloučení uzavřené do roku 1911 prohlásily vláda i Národní shromáždění za neplatné.⁹ A Národní shromáždění přijalo dne 6. února 1920 tři tzv. zákony o Velké Praze.

⁵ Zákon č. 57/1901 z. z., kterým se mění hranice samosprávného okresu Karlín.

⁶ Šlo o Bubeneč, Dejvice, Střešovice, Břevnov, Košíře, Radlice, Braník, Podolí, Nusle, Michlí, Strašnice, Prosek, Střížkov, Kobylisy a Troju-Podhoří.

⁷ Stranou zůstaly především Královské Vinohrady, ale také Vysočany a pražskými čtvrtěmi obklopený Karlín.

⁸ Srov. heslo Velká Praha in SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin, XX. svazek Vá – Volba*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 332.

⁹ V dostupných archivních fondech dotčených institucí se nepodařilo dohledat konkrétní dokumenty, které by tuto skutečnost blíže osvětlovaly. Lze se tedy domnívat, že tak učinily neformálně svým dalším postupem ve věci přípravy sjednocení Prahy – viz např. již uvedené vládní návrhy zákonů o vzniku Velké Prahy nebo návrh poslance Jaroslava Matuše a soudr. na vydání zákona, kterým se slučují předměstské a okolní obce s hlavním městem Prahou, který byl předložen Národnímu shromáždění již 19. 11. 1918. Srov. níže tisk č. 56, návrh na vydání zákona, kterým se slučují předměstské a okolní obce s hlavním městem

Velká Praha však ve skutečnosti vznikla až o dva roky později, neboť z právního hlediska byl její vznik vázán na vydání prováděcích předpisů k uvedeným zákonům. Ministerstvo vnitra mezitím ustavilo výnosem ze dne 3. ledna 1921 ústřední správní komisi pro sjednocenou obec pražskou, která měla řídit město v přechodné době.¹⁰ Teprve v prosinci 1921 schválila vláda prováděcí nařízení k zákonům o Velké Praze. Byla to nařízení vlády č. 457/1921 Sb. z. a n., kterým se ku provedení § 114 (sic!) ze dne 6. února 1920, č. 114 Sb. z. a n., vydávají předpisy o zabezpečení jednotnosti politické správy v sjednocené obci pražské, nařízení vlády č. 458/1921 Sb. z. a n., kterým upravují se hranice mezi sjednocenou obcí pražskou a obcemi (osadami) Háji-Milíčovem, Velkou Chuchlí a Modřany, a nařízení vlády č. 459/1921 Sb. z. a n., kterým přidělují se obce samosprávných okresů král. vinohradského a žižkovského k sousedním okresům, určují se sídla okresních zastupitelstev pro obce okresů karlínského a smíchovského a mění se hranice soudních okresů. Až před koncem roku 1921 tak byly naplněny zákonné předpoklady pro vznik Velké Prahy. Zmíněná vládní nařízení nabyla účinnosti 1. ledna 1922. Tímto dnem byla ústřední správní komise rozšířena o 40 členů jako zástupců slučovaných obcí, aby až do voleb plnila roli pražského městského zastupitelstva.

Důvody této dvouleté časové prodlevy lze hledat v množství úkolů, kterým se vláda, resp. ministerstvo vnitra v počátcích existence samostatného československého státu musely věnovat, ale nelze opominout ani politické souvislosti spojené se vznikem „nového“ hlavního města republiky.

Vznik Velké Prahy je spojen především s rozšířením územním – takto vzniklá metropole měla osmkrát větší rozlohu než doposud – ale také se zvýšením počtu obyvatelstva, který dosáhl trojnásobku. Ruku v ruce s tím přišel i rozvoj infrastruktury, výstavba moderních obytných i vilových čtvrtí, nemocnic, obchodů, ale i průmyslových areálů a návrhy na jednotné řešení dopravní obslužnosti. Praha se stala městem s prosperujícím hospodářstvím, propojenými dopravními i infrastrukturními sítěmi a jednotným systémem zdravotní a sociální péče, které současně poskytovalo svým obyvatelům i kulturní a sportovní vyžití. Nakonec byly sice v mnoha ohledech možnosti městské správy konat samostatně – a to především v oblasti finanční a územně regulační – podřízeny státnímu dohledu v mnohem větší míře, než tomu bylo v době předcházející, nicméně na lesku Velké Prahy to nikterak neubralo.

Prahou, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0056_00.htm. [cit. 9. 7. 2022].

¹⁰ Komise měla 60 členů, mandáty byly rozděleny rovnoměrně mezi národní demokraty, národní socialisty a sociální demokraty. Komise měla vykonávat funkce ústředního zastupitelstva a napomoci tak správní reformě Prahy v oblasti správy, hospodaření, stavebnictví, komunikací, ale i ve věcech sociálních. Dalším jejím úkolem bylo připravit volby, které měly proběhnout v roce 1923. Blíže viz LEDVINKA – PEŠEK, *op. cit.*, s. 568.

Národní shromáždění a příprava právní úpravy vzniku a existence Velké Prahy

Národní shromáždění se otázkami spojenými s hlavním městem nově vzniklého státu zabývalo ve funkčním období 1918–1920 nejen v souvislosti se zamýšleným vznikem Velké Prahy. Již dne 3. prosince 1918 podali poslanci Národního shromáždění návrh na vyvlastnění pozemků v Praze a v okolí Prahy, zejména statků, v zemských deskách zapsaných, v okolí hlav. města Prahy pro zabezpečení stavebního rozvoje (tisk č. 119).¹¹ Svůj návrh odůvodnili tím, že Prahu čeká velký stavební ruch a je proto třeba zabránit lichvě se stavebními pozemky. Navrhli proto vyvlastnit patnáct, z velké části alodních statků. Jejich návrh byl přijat na 95. schůzi Národního shromáždění a věc byla postoupena pozemkovému úřadu k dalšímu řízení.¹²

Další návrhy se týkaly úpravy aktivních přídavků (příbytečného) veřejných zaměstnanců,¹³ návrhy změn a doplňků stavebních řádů, školských otázek (postátnění Československé obchodní akademie v Praze, zřízení československé státní vysoké školy obchodní), dopravní infrastruktury (autobusové spojení Prahy s dalšími obcemi), ale např. i zrušení práva myslivosti v okolí Prahy. Nelze pominout ani návrh na zřízení zvláštního soudu mladistvých pro Prahu a venkovské okresy.¹⁴

Terminologie užívaná v dokumentech Národního shromáždění nebyla jednotná. Od roku 1918 byl běžně užíván pojem Velká Praha, ale často též jen Praha. Zatímco poslanec dr. Josef Matoušek (okresní soudce náležející ke Klubu Národně-demokratickému) již v prosinci 1918 navrhoval novou úpravu aktivních přídavků, resp. příbytečného veřejných zaměstnanců Velké Prahy (tisk č. 148),¹⁵ která ještě neexistovala, ve zprávě státně zřízenického výboru k tomuto návrhu, k návrhu na úpravu hmotných poměrů státních zaměstnanců a k mnoha dalším návrhům členů Národního shromáždění a vlády (tisk č. 1661) se explicitně uvádí, že „pod slovem Praha, rozumí se Velká Praha jakmile dojde ku sloučení předměstí pražských v jeden celek.“¹⁶ S terminologickými otázkami se vyrovnáva-

¹¹ Návrh o vyvlastnění pozemků v Praze a v okolí Prahy, zejména statků, v zemských deskách zapsaných, v okolí hlav. města Prahy pro zabezpečení stavebního rozvoje, tisk č. 119, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0119_00.htm. [cit. 20. 7. 2022].

¹² Stenoprotokol z 95. schůze (5. 12. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/095schuz/s095003.htm>. [cit. 20. 7. 2022].

¹³ Přídavky na nájemné – z Vídně povolání úředníci byli podle navrhovatelů v Praze nuceni platit mnohem vyšší nájem než ve Vídni. Srov. návrh na zařazení Prahy a předměstí do třídy bývalého vídeňského aktivního přídavku, tisk č. 178, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0178_00.htm. [cit. 20. 7. 2022].

¹⁴ Srov. heslo Praha, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/vecny/pc.htm>. [cit. 20. 7. 2022].

¹⁵ Návrh na úpravu aktivních přídavků, resp. příbytečného veřejných zaměstnanců Velké Prahy, tisk č. 148, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0148_00.htm. [cit. 20. 7. 2022].

¹⁶ Zpráva státně-zřízenického výboru o návrhu G. Navrátila (tisk 1030) na úpravu hmotných poměrů státních zaměstnanců, o návrhu Dra Matouška (tisk 148) a Hrizbyla (tisk 178) v příčině zvýšení aktivních přídavků a příbytečného, dále o návrzích č. tisku 154, 242, 319, 335, 354, 382, 528, 563, 598, 865, 1249, 1312 a 1315

la též důvodová zpráva k zákonu o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů (tisk č. 1216) – pro dobu před sloučením mluví osnovy o zastupitelstvu Velké Prahy nebo o zastupitelstvu ústředním, pro dobu po sloučení již jen o zastupitelstvu obecním.¹⁷

Výbor pro Velkou Prahu

K projednávání návrhů týkajících se pražské aglomerace a jejího zamýšleného sloučení v jeden celek byl na 6. schůzi Národního shromáždění konané dne 27. listopadu 1918 spolu se čtyřmi dalšími výbory zřízen výbor pro Velkou Prahu.¹⁸ Současně vznikly i výbor pro prozkoumání zabaveného tajného policejního archivu, výbor menšinový a rozhraničovací, výbor pro vodní hospodářství a výbor státně-zřízenecký.¹⁹ Z celkového počtu 35 výborů, které byly průběžně ve funkčním období let 1918–1920 zřízeny, byly tři nejdůležitější, tj. ústavní, finanční a sociálně politický zřízeny hned na první schůzi Národního shromáždění.²⁰ Dalších 13 výborů bylo zřízeno hned na druhé schůzi dne 15. listopadu 1918. Šlo např. o výbor zahraniční, zásobovací, branný, právní, pro jednacím řád nebo výbor zdravotní a zemědělský. Tři výbory byly zřízeny také na 3. schůzi pléna Národního shromáždění – výbor poštovní, petiční a pro vyživovací příspěvky. Následující vlna zřizování výborů proběhla na 6. schůzi, na níž byl zřízen i výbor pro Velkou Prahu. Lze tedy usuzovat, že otázky spojené s hlavním městem ČSR byly považovány za velmi podstatné a Národní shromáždění je chtělo začít řešit co nejdříve. Svědčí o tom např. i skutečnost, že výbory jako byl výbor mírový nebo pro potrestání válečných viníků či pro vnitřní kolonizaci nebo národní hospodářství byly zřízeny až na 8. schůzi Národního shromáždění.²¹

Volba šestnácti členů výboru pro Velkou Prahu stejně jako ostatních nově zřízených výborů proběhla na následující, tedy 7. schůzi Národního shromáždění dne 3. prosince 1918.²² Volba byla zařazena jako druhý bod jednání. Vzhledem k absenci námitek proti

a více peticích o úpravě hmotných poměrů státních zaměstnanců, tisk č. 1661, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1661_03.htm. [cit. 20. 7. 2022].

¹⁷ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 20. 7. 2022].

¹⁸ Stenoprotokol ze 6. schůze (27. 11. 1918), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/006schuz/s006001.htm>, resp. <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/006schuz/s006009.htm>. [cit. 23. 7. 2022].

¹⁹ Seznam výborů, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/vybory.htm>. [cit. 20. 7. 2022].

²⁰ Stenoprotokol z 1. schůze (14. 11. 1918), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001003.htm>. [cit. 8. 11. 2022].

²¹ Srov. seznam výborů, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/vybory.htm>. [cit. 8. 11. 2022].

²² Stenoprotokol ze 7. schůze (3. 12. 1918), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/007schuz/s007002.htm>. [cit. 8. 11. 2022].

aklamační volbě, proběhla tato jako u ostatních, již dříve zřízených a obsazených výborů povstáním. Ačkoliv zákon č. 36/1918 Sb. z. a n., o jednacím řádu Národního shromáždění, ani digitalizované dokumenty Národního shromáždění neobsahují zásady pro volbu a určení počtu členů výborů, lze na základě níže uvedených počtů říct, že stranické obsazení výboru pro Velkou Prahu odpovídalo tzv. Švehlovu klíči, který byl použit pro ustavení Národního shromáždění.

Do výboru pro Velkou Prahu byli na základě dohody stran navrženi tyto poslanci: za Klub Republikánské strany čes. venkova (agrární strana) dr. Cyril Horáček (ministr financí, univerzitní profesor), Karel Jonáš (šéfredaktor), František Hybš (rolník a tajemník), dr. Josef Kubíček (místopředseda Mlékařské jednoty), za Klub Československé sociální demokracie Josef Kouša (redaktor), František Houser (ředitel měšťanské školy), dr. Alfred Meissner (advokát), Josef Hudec (redaktor Práva Lidu), za Klub Československé strany socialistické Jan Slaviček (tajemník), Rudolf Laube (předseda správního výboru pozemkového úřadu), za klub Národně-demokratický dr. Jaroslav Brabec (advokát), Jaroslav Mattuš (rada zemského soudu), Bohumil Fischer (majitel knihařského závodu), za Klub Strany lidové Ing. Bedřich Pospíšil, za Klub Slovenský Ing. Josef Rotnagl (vrchní zemský inženýr) a Ing. Josef Záruba-Pfeffermann (autorizovaný civilní inženýr).²³

Následně byl výbor ustaven. Před ukončením 18. schůze Národního shromáždění konané dne 21. ledna 1919 sdělil jeho předseda dr. František Tomášek,²⁴ že předsedou výboru pro Velkou Prahu byl zvolen dr. Emil Špatný,²⁵ místopředsedou dr. Jaroslav Brabec a dr. Josef Kubíček a zapisovatelem Ing. Josef Rotnagl.²⁶

Jak je patrné z volby E. Špatného předsedou výboru pro Velkou Prahu, ne všichni jeho členové zůstávali ve výboru po celou dobu jeho existence. Naopak již na 17. schůzi vystoupili z výboru pro Velkou Prahu poslanci J. Hudec (Klub Československé sociální demokracie), F. Hybš (Klub Republikánské strany čes. venkova) a R. Laube (Klub Československé strany socialistické). Nahradili je Antonín Novák (tajemník, Klub Československé sociální demokracie), dr. Přemysl Šámal²⁷ (advokát, Klub Národně-demokratický)

²³ Blíže srov. jmenný rejstřík, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/index.htm>. [cit. 15. 8. 2022].

²⁴ Žurnalista, za Klub Československé sociální demokracie, blíže viz jmenný rejstřík, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/t.htm>. [cit. 20. 8. 2022].

²⁵ Dr. Emil Špatný, redaktor, za Klub Československé Strany Socialistické, zvolen do výboru pro Velkou Prahu na 17. schůzi Národního shromáždění dne 16. 1. 1919. Blíže viz jmenný rejstřík, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/018schuz/s018008.htm>. [cit. 21. 8. 2022].

²⁶ Stenoprotokol z 18. schůze (21. 1. 1918), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/018schuz/s018008.htm>. [cit. 21. 8. 2022].

²⁷ JUDr. Přemysl Šámal byl pražský advokát, po 20 let rovněž místopředseda a právní zástupce Ústřední matice školské. Člen sboru starších, za první světové války patřil mezi vůdčí osobnosti prvního československého odboje (Maffie). V letech 1908–1911 působil v pražském správním sboru, po jeho obnovení podle tzv. Švehlova klíče v říjnu 1918 se stal prvním poválečným pražským starostou (předsedou správního sboru Hlavního města Prahy). Do Prahy se nový starosta vrátil až v listopadu ze ženevských mírových jednání. Jeho funkční období skončilo obecními volbami dne 15. 6. 1919. Dr. P. Šámal byl rovněž členem Revolučního Národního shromáždění (14. 11. 1918 – 16. 9. 1919) a od února 1919 také kancléřem

a právě E. Špatný (Klub Československé strany socialistické).²⁸ Nově zvolení členové výboru přitom nezastupovali stejné politické kluby. V dokumentech Národního shromáždění lze najít mnohé nesrovnalosti. Jak bylo uvedeno, na 17. schůzi z výboru pro Velkou Prahu vystoupili tři poslanci a noví tři byli zvoleni. Za J. Hudce však byl nový člen za Klub Československé sociální demokracie zvolen až dne 15. dubna 1919 na 45. schůzi Národního shromáždění.²⁹ Stal se jím Václav Johanis (tajemník Svazu nemocenských pokladen). Poměr stranického zastoupení se tedy vychýlil ve prospěch národní a posléze i sociální demokracie. K změně poměru zastoupení jednotlivých politických klubů došlo ještě na 58. schůzi Národního shromáždění dne 24. června 1919. Z výboru pro Velkou Prahu vystoupili poslanci B. Fischer (Klub Národně-demokratický) a A. Meissner (Klub Československé sociální demokracie), čímž se zastoupení těchto klubů vrátilo na počáteční úroveň. Nově byli zvoleni poslanci Rudolf Pilát (ředitel banky, Slovenský klub) a Metoděj Zavoral (opat, Klub Strany lidové), jejichž kluby tím byly posíleny.

Ačkoliv měl mít výbor pro Velkou Prahu 16 členů, volbou V. Johanise se výbor stal sedmnáctičlenným. Nadto byl členem výboru i pozdější ministr železnic dr. Emil Franke (jinak universitní bibliotekář) za Klub Československé strany socialistické. Datum jeho volby se nepodařilo v dokumentech Národního shromáždění dohledat, Frankeho členství ve výboru není uvedeno ani u jeho jména ve jmenném rejstříku.³⁰ Ze zápisu z 61. schůze Národního shromáždění konané dne 27. června 1919 je však patrné, že jej ve výboru nahradil poslanec Jan Slavíček (tajemník) z téhož klubu.³¹ Stalo se tak ještě předtím, než byl Franke v září 1919 jmenován ministrem železnic.

Další změny, které se ve složení výboru udály, přinesly vždy jen výměnu členů z jednoho politického klubu. Např. již na 62. schůzi dne 10. července 1919 vystoupil Jan Slavíček a na jeho místo byl zvolen dr. Theodor Bartošek (advokát).³² Na 63. schůzi dne 11. července 1919 vystoupil C. Horáček z agrárního klubu a nahradil ho dr. Otakar Srdínko (univerzitní profesor) z téhož klubu.³³ O. Srdínko byl členem výboru do 81. schůze konané dne 7. října 1919, kdy jej nahradil dr. Alois Velich (rektor české techniky) také z agrárního

prezidenta republiky. V této funkci setrval až do podzimu 1938. Za druhé světové války stál v čele odbojové organizace Politické ústředí. Zemřel po více než ročním věznění 9. 3. 1941 v Berlíně.

²⁸ Bližší viz jmenný rejstřík, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/index.htm>. [cit. 24. 8. 2022].

²⁹ Stenoprotokol z 45. schůze (15. 4. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/045schuz/s045004.htm>. [cit. 24. 8. 2022].

³⁰ Srov. viz jmenný rejstřík, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/f.htm>. [cit. 24. 8. 2022].

³¹ Stenoprotokol z 61. schůze (27. 6. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/061schuz/s061020.htm#_d. [cit. 24. 8. 2022].

³² Stenoprotokol z 62. schůze (10. 7. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/062schuz/s062010.htm#_d. [cit. 24. 8. 2022].

³³ Stenoprotokol z 63. schůze (11. 7. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/063schuz/s063010.htm#_d. [cit. 24. 8. 2022].

klubu.³⁴ Rovněž P. Šámal opustil své místo ve výboru a na 70. schůzi jej dne 10. září 1919 nahradil Ing. Otakar Nekvasil (stavitel a architekt) rovněž z Klubu Národně-demokratického.³⁵ Poslední dvě změny, které se ve složení výboru pro Velkou Prahu odehrály, byly způsobeny úmrtím J. Mattuše a B. Pospíšila. B. Pospíšila nahradil na 76. schůzi konané 25. září 1919 Václav Myslivec (redaktor) opět za klub lidovecký,³⁶ J. Mattuše pak na 103. schůzi konané dne 7. ledna 1920 dr. Vratislav Černý (advokát) zastupující také národní demokracii.³⁷

Vzhledem k tomu, že zákony týkající se vzniku velké Prahy byly schváleny na 116. schůzi dne 6. února 1920, nedošlo ve složení výboru pro Velkou Prahu k žádným dalším změnám.

Národní shromáždění a vznik Velké Prahy

První návrh týkající se Velké Prahy byl v Národním shromáždění předložen již dne 19. listopadu 1918. J. Mattuš, člen pražského sboru starších a později člen pražského správního sboru, ale také rada zemského soudu zastupující v Národním shromáždění Klub Národně-demokratický, a dalších 21 poslanců podalo návrh na vydání zákona, kterým se slučují předměstské a okolní obce s hlavním městem Prahou (tisk č. 56).³⁸ Nelze ponechat bez povšimnutí, že jedním z navrhujičích poslanců byl i P. Šámal a někteří další pozdější členové parlamentního výboru pro Velkou Prahu (V. Černý, B. Fischer, J. Brabec a J. Rotnagl).

Obsahově se Mattušův návrh značně odchyloval od svého názvu. Ve skutečnosti šlo spíše o výzvu Národnímu shromáždění, aby ve věci zřízení Velké Prahy konalo. Návrh shrnuje dosavadní jednání o připojení pražských předměstí k Praze a žádá přijetí zákona, kterým by obce, které už před první světovou válkou měly být s Prahou spojeny, byly vyloučeny z obvodů okresních zastupitelstev a sloučeny s hlavním městem Prahou. Současně návrh žádal schválení přechodných ustanovení, kterými by byla upravena výše domovní daně, neboť ta se v minulosti stala důvodem, proč některé okolní obce s připojením k Praze nesohlasily.³⁹

³⁴ Stenoprotokol z 81. schůze (7. 10. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/081schuz/s081008.htm#_d. [cit. 24. 8. 2022].

³⁵ Stenoprotokol z 70. schůze (10. 9. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/070schuz/s070006.htm>. [cit. 24. 8. 2022].

³⁶ Stenoprotokol z 76. schůze (25. 9. 1919), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/076schuz/s076003.htm#_d. [cit. 8. 7. 2022].

³⁷ Stenoprotokol z 103. schůze (7. 1. 1920), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/103schuz/s103003.htm#_d. [cit. 8. 7. 2022].

³⁸ Návrh na vydání zákona, kterým se slučují předměstské a okolní obce s hlavním městem Prahou, tisk č. 56, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0056_00.htm. [cit. 9. 7. 2022].

³⁹ Vyšší daně v Praze byly příčinou, proč zastupitelé předměstských obcí spojení s Prahou odmítali. Zatímco v Praze zůstávalo vlastníkům domů po zdanění 77,3 %, v okolních obcích činil příjem po zdanění 90,2 %. Srov. LEDVINKA – PEŠEK, *op. cit.*, s. 507.

Mattušův návrh šel dál než dosavadní usnesení pražského sboru obecních starších a žádal připojení Královských Vinohrad, Karlína, Žižkova, Smíchova, Podolí-Dvorců, Nuslí-Pankráce, Vršovic, Střešovic, Košíř, Dejvic, Bubenče, Braníka, Břevnova, Michle, Troji-Podhoří, Kobylis, Střížkova, Proseka, Radlic, Starých Strašnic a Vysočan. Podle dostupných stenozáznamů z jednání Národního shromáždění tento návrh plénum dále neprojednávalo.

Obdobným návrhem přispěl dne 28. května 1919 spolu s dalšími poslanci též dr. Ivan Markovič. Jeho návrh, aby byly vypracovány předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk č. 1136), ukládal výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavnímu, aby ve lhůtě tří týdnů byly vypracovány a předloženy předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy.⁴⁰ Z dvaceti poslanců, kteří návrh podepsali, byli dva rovněž signatáři dřívějšího návrhu poslance J. Mattuše (tisk č. 56). Šlo opět o poslance J. Rotnagla a J. Brabce, kteří byli současně i členy výboru pro Velkou Prahu. Markovičův návrh podepsali i další členové výboru pro Velkou Prahu – J. Slavíček a R. Pilát.

Dne 17. července 1919 předložili poslanci Národního shromáždění v čele s P. Šámalem návrh zákona o zřízení komise regulační pro Velkou Prahu (tisk č. 1441).⁴¹ Na osnově tohoto zákona se usnesla správní rada hlavního města Prahy dne 28. května 1919 a prostřednictvím poslaneckého návrhu žádala jeho projednání v Národním shromáždění. Návrh předložili kromě P. Šamala i další členové výboru pro Velkou Prahu – E. Špatný, J. Kubiček, J. Rotnagl, K. Jonáš, T. Bartošek, J. Kouša, B. Pospíšil, J. Brabec, O. Srdínko. Návrh byl dne 5. února 1920 projednán na 115. schůzi Národního shromáždění a se změnami navrženými technickým výborem a výborem pro Velkou Prahu přijat jako zákon č. 88/1920 Sb. z. a n., o zřízení státní regulační komise pro hlavní město Prahu s okolím.⁴²

Čtvrtým poslaneckým návrhem se stal návrh, aby pro případ sloučení předměstí s Prahou byly nově upraveny finance příští obce Pražské (tisk č. 1462).⁴³ Pod návrhem byli podepsáni členové (současní i bývalí) výboru pro Velkou Prahu E. Špatný, J. Brabec, J. Záruba-Pfeffermann, F. Houser, K. Jonáš, B. Pospíšil, V. Johanis, E. Franke, T. Bartošek a A. Novák. Dne 25. července 1919 navrhli, aby finanční výbor a výbor pro Velkou Prahu podaly v nejbližší době návrhy na úpravu finanční situace Velké Prahy plénu Národního shromáždění.

Jakkoliv tisk neobsahoval žádný legislativní návrh, jeho odůvodnění bylo velmi obsažné. Poslanci se opírali především o skutečnost, že zamýšlená Velká Praha byla koncipována

⁴⁰ Návrh, aby byly vypracovány předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy, tisk č. 1136, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1136_00.htm. [cit. 4. 8. 2022].

⁴¹ Návrh na některé doplňky a změny stavebních řádů pro Prahu a předměstí a pro Čechy, tisk č. 1441, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1441_00.htm. [cit. 5. 8. 2022].

⁴² Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/115schuz/s115003.htm>. [cit. 8. 8. 2022].

⁴³ Návrh, aby pro případ sloučení předměstí s Prahou byly nově upraveny finance příští obce Pražské, tisk č. 1462, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1462_00.htm. [cit. 15. 8. 2022].

podle sčítání obyvatel z roku 1910. Tehdy by obvod Velké Prahy měl 675 000 obyvatel. V roce 1919 se však odhadovalo, že na území nově vznikajícího evropského velkoměsta žije až 850 000 obyvatel. Z této skutečnosti pramenila jejich obava, zda bude Velká Praha stačit na náklady, které ji očekávají, neposkytne-li stát obci Pražské současně s vytvořením Velké Prahy vydatnou finanční pomoc. Navrhovatelé na podkladě statistických údajů o daňových výnosech podpořili požadavky Prahy, aby jí byly přikázány nové pravidelné příjmy – část výnosu domovní daně činžovní, dále zemské dávky (dávka z přírůstku hodnoty nemovitostí a dávka ze zábav⁴⁴) a možnost vybírat obecní přírůstek k státnímu poplatku převodnímu. Zároveň navrhli i druhou možnost, a sice aby státní pokladna nesla (zcela nebo z větší části) náklady, které bude třeba ve Velké Praze jakožto městě sídelním investovat. Poslanci rovněž upozornili, „že při vytvoření Velké Prahy nejde o otázku místní povahy, nýbrž o otázku státní, jak vláda sama správně prohlásila, že jde o reprezentaci našeho státu vůči cizině, a pokládají proto za nutné položit váhu na to, aby při vytvoření Velké Prahy dán byl této i potřebný základ finanční, kterým by byla s úkolů (sic!), jež jí jako veliké a sídelní město očekávají v budoucnu.“⁴⁵

Dodejme, že v literatuře se lze setkat ještě s tzv. Šámalovým návrhem sjednocení Prahy, který zpracovala na jeho podnět komise zřízená při pražské radnici. Tento návrh měl být Národnímu shromáždění předán 21. listopadu 1918, nicméně mezi parlamentními tisky nebyl nalezen. Lze se tedy domnívat, že se stal např. pracovním podkladem pro jednání výboru pro Velkou Prahu. Obsahově měl tzv. Šámalův návrh vyjadřovat myšlenku sjednocení Prahy shora i možnost připojení obcí bez jejich souhlasu, pokud by to bylo v „zájmu jednotné regulace Velké Prahy a jejího zázemí“.⁴⁶

Pro vznik Velké Prahy a základní úpravu jejího fungování byly stěžejní návrhy, které předložila vláda jako parlamentní tisky č. 719 a 1216.⁴⁷ Dalším zásadním návrhem se stal návrh poslanců a členů výboru pro Velkou Prahu členů Národního shromáždění E. Špatného, J. Brabce, V. Johanise, J. Záruby-Pfeffermanna, J. Kubíčka, M. Zavorala a dalších na částečnou úpravu základny finanční obce Pražské (tisk č. 2182).⁴⁸

⁴⁴ Tyto zemské dávky byly zavedeny patentem č. 83/1915 z. z.

⁴⁵ Návrh, aby pro případ sloučení předměstí s Prahou byly nově upraveny finance příští obce Pražské, tisk č. 1462, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1462_00.htm. [cit. 15. 8. 2022].

⁴⁶ LEDVINKA – PEŠEK, *op. cit.*, s. 563.

⁴⁷ Vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze a vládní návrh zákona o organisaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisky č. 719 a 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0719_00.htm a https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 15. 8. 2022].

⁴⁸ Návrh na částečnou úpravu základny finanční obce Pražské, tisk č. 2182, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2182_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

Vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze (tisk č. 719)

Dne 29. března 1919 předložila vláda Republiky československé prostřednictvím ministra vnitra Antonína Švehly návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze (tisk č. 719).⁴⁹

Text osnovy navrhuje, aby obce spojené ve Velkou Prahu volily stočlenné zastupitelstvo podle zákona č. 75/1919 Sb. z. a n., kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé, a to s odchylkami stanovenými v tomto zákoně. Následně návrh vyjmenovává obce, pro něž bude tento zákon platit.⁵⁰ Tento taxativní výčet až na výjimky⁵¹ zahrnoval tytéž obce jako pozdější návrh zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk č. 1216, srov. níže).⁵² Toto ustanovení bylo z pozdějšího zákona č. 115/1920 Sb. z. a n., o volbách do ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy, vypuštěno a nahrazeno odkazem na ustanovení zákona č. 114/1920 Sb. z. a n., kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou.

Dále bylo v návrhu stanoveno, že pro účely posouzení délky bydlení alespoň tři měsíce v rámci jednoho roku jsou území slučovaných obcí považována za území Velké Prahy. Text ustanovení se lišil v návrhu a později v přijatém zákoně, rozdíl však tkvěl především v tom, že zákon navíc stanovil, že toto ustanovení se nevztahuje na volby konané před 1. srpnem 1920.⁵³

V návrhu i v zákoně bylo zakotveno, že dohlédacím úřadem pro konání voleb je zemská politická správa.⁵⁴

Další ustanovení návrhu zákona se věnovala zvláštní ústřední komisi, jejím funkcím a obsazení. Vláda v ustanovení § 4 navrhla poměrně složitý způsob zřízení takové komise, jež měla mít členy, náhradníky s hlasem poradním a důvěrníky s hlasem poradním. Členy

⁴⁹ Vlášdní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 719, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0719_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

⁵⁰ S výjimkou pozemků, které Praha zakoupila pro ústřední hřbitov v katastru obcí Hostivař a Štěrboholy. Na těchto pozemcích podle důvodové zprávy k zákonu nikdo nebydlel, a proto je nebylo třeba zahrnovat do územní působnosti zákona.

⁵¹ V zákoně, kterým se sousední obce slučují s Prahou, se oproti dřívějšímu návrhu zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze objevily navíc např. Bohnice, Liboc, Sedlec, Hodkovičky, osada Malá Chuchle a část obce Modřan zvaná Zátíší. Podle vládního návrhu zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze (tisku č. 719) se např. součástí Velké Prahy měla stát jen část Liboce – Dolní Liboc, výborová zpráva o vládním návrhu zákona, týkajícím se konání obecních voleb ve Velké Praze (tisk č. 1018) již počítala s připojením celé Liboce stejně jako přijatý zákon č. 114/1920 Sb. z. a n. Naopak oproti formulaci tisku č. 1018 z ustanovení zákona č. 114/1920 Sb. z. a n. vypadlo připojení části obce Chuchle. Podobně jako v případě Ďáblic, jejichž část (pozemky vykoupené pro hřbitov) měla být podle vládního návrhu zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze (tisku č. 719) připojena ke Střížkovu a spolu s ním připojena k Velké Praze, bylo od spojení s Prahou upuštěno zřejmě z administrativních důvodů.

⁵² Vlášdní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 4. 9. 2022].

⁵³ Toto ustanovení bylo po přechodnou dobu z návrhu vypuštěno, a to na základě úprav, které navrhl výbor pro Velkou Prahu a ústavní výbor Národního shromáždění. Výbory svůj návrh odůvodnily toliko snahou zjednodušit výkon volebního práva.

⁵⁴ Srov. ustanovení § 3 zákona vládního návrhu zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze (tisk č. 719), § 2 výborové zprávy o vládním návrhu zákona, týkajícím se konání obecních voleb ve Velké Praze (tisk č. 1018) a § 3 zákona č. 115/1920 Sb. z. a n.

komise navrhovaly politické stany, ale i skupiny nejméně 100 osob vyhovující podmínkám volebního práva. Která strana nebo skupina bude zastoupena členem nebo náhradníkem, mělo být určeno losem. Losování se mělo dít za účasti zmocněnců stran. Pokud by strana nebyla zastoupena ani náhradníkem, měl ji zastupovat důvěrník.⁵⁵ Obdobný postup měl být aplikován i na zřízení místních a volebních komisí (§ 5), přestože navrhovaná formulace výslovně odkazovala na použití ustanovení zákona č. 75/1919 Sb. z. a n., kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé. Podle návrhu měly být komise sedmičlenné a jejich předsedou měl být vždy starosta místní obce.

Od tohoto složitějšího postupu však bylo upuštěno – již výbor pro Velkou Prahu a posléze i ústavní výbor Národního shromáždění navrhl ve své zprávě (tisk č. 1018)⁵⁶ tato ustanovení vypustit a nahradit je odkazem na příslušná ustanovení zákona o řádu volení do obcí, „veden byv zásadou: [...] zjednodušit, pokud možno a pokud dovoluje toho bezpečnost volby, akt volební, rozsahem obce pražské a počtem voličů již beztak stížený“.⁵⁷ V návrhu parlamentních výborů i ve schváleném zákoně bylo v ustanovení § 3, resp. § 4 pouze stanoveno, že „kandidátní listiny podle § 20 řádu volení do obcí nutno podati u magistrátu města Prahy a musí býti opatřeny podpisy vlastnoručními nejméně 500 voličů, v seznamu voličů zapsaných“. Následující ustanovení § 4 vládního návrhu, resp. § 5 pouze upřesnilo, že místní komise, která rozhoduje o kandidátních listinách, je komise volebního obvodu, ve kterém jest radnice pražská.

Ustanovení § 6 bylo v návrhu i v konečném znění zákona věnováno nákladům spojeným s konáním voleb. Vládní návrh měl zavést pravidlo, podle něhož tyto náklady – s výhradou, že by byly hrazeny státem – ponese obce s Prahou sloučené, a to podle předpisu přímých daní podrobených přírůzkám. Praha měla všechny náklady hradit zálohově i za ostatní obce. Zálohy za tyto obce měl do měsíce po předložení likvidace nahradit Praze stát a následně příslušné částky vybrat od zmíněných obcí. I toto ustanovení bylo ve schválené podobě zákona upraveno a celý proces zjednodušen. Podle ustanovení § 6 zákona č. 115/1920 Sb. z. a n. měly být náklady spojené s konáním voleb do ústředního zastupitelstva (opět s výhradou, že je nebude hradit stát) rozvrženy mezi jednotlivé pražské

⁵⁵ Podle důvodové zprávy jde o zjednodušení, které by omezilo použití stranického klíče (losování) a také snížilo počet členů volebních i místních komisí. Důvodová zpráva vypočítává, že při 10 kandidujících subjektech by volební komise měly až 50 osob, při 15 dokonce 75. Proto měla každá strana být zastoupena v místních i ve volebních komisích dvěma delegáty, z nichž jeden by byl členem, druhý náhradníkem, po případě důvěrníkem, a kdyby se na stranu nedostalo ani člena, ani náhradníka, měla by tu 2 důvěrníky. Vždy by však za každou stranu zasedal pouze jeden člen. Podrobněji viz vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze (tisk č. 719), Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0719_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

⁵⁶ Výborová zpráva o vládním návrhu zákona, týkajícím se konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 1018, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1018_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

⁵⁷ Výborová zpráva o vládním návrhu zákona, týkajícím se konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 1018, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1018_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

obce, a to podle počtu obyvatel.⁵⁸ Praha měla platit náklady zálohově i za ostatní obce a následně od nich příslušné částky sama vybrat. Termín byl opět stanoven na měsíc od předložení likvidace.⁵⁹

Dále byly v ustanovení § 7 návrhu specifikovány podmínky voleb místních výborů pro částí Prahy označené jako Praha I – VIII a všechny ostatní obce s Prahou sloučené. Návrh stanovil i počet členů výboru podle počtu obyvatel, použití voličských seznamů jako pro volby do ústředního pražského zastupitelstva i stejná pravidla pro zřizování místních a volebních komisí. Náklady těchto voleb měly nést obce samy s výhradou, že by je dle zákona nesl stát. Další ustanovení § 8 proklamativně odkázalo v otázkách působnosti zastupitelstva Velké Prahy a jeho poměru k místním výborům na zvláštní zákon.

Tato dvě ustanovení byla vypuštěna již v návrhu vycházejícím ze zprávy výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního. Neobjevila se ani ve finální verzi zákona č. 115/1920 Sb. z. a n. Naopak zde bylo stanoveno, že ústřední volební komise podle § 32 zákona č. 75/1919 Sb. z. a n. bude ústřední volební komise zřízená pro hlavní město Prahu.

Další ustanovení zákona se již shodovala s původním návrhem – zákon nabyl účinnosti dnem vyhlášení a výkonem byl pověřen ministr vnitra v dohodě s ministrem financí.

Zastavme se však ještě u důvodové zprávy k návrhu zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze. Podle důvodové zprávy předložila vláda tento návrh s tím, že je nezbytně nutné ustavit co nejdříve společný samosprávný sbor budoucí Velké Prahy, aby mohly být jednotně řešeny některé úkoly, které hlavní město čekaly. Šlo zejména o otázky spojené s vypracováním jednotného regulačního plánu, dále o otázky bytové, pozemkové, sociální i zásobovací.⁶⁰ Návrh byl předložen samostatně, dříve než další dva návrhy zákonů o sloučení sousedních obcí s Prahou nebo o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské, neboť vzniku Velké Prahy dosud bránily četné překážky – např. úprava domovní a potravní daně.⁶¹ Podle vlády bylo nanejvýš nutné, aby ještě před vznikem Velké Prahy po přechodnou dobu existoval společný velký samosprávný sbor pro všechny obce budoucí Velké Prahy, který by zajišťoval rozhodování společných věcí a později by převzal působnost ústředního zastupitelstva Velké Prahy. Kromě toho vláda plánovala zvolit i nová samostatná zastupitelstva jednotlivých obcí. Tyto místní výbory však měly především likvidovat dosavadní obecní správy. Na jedné straně tak vláda hovořila o decentralizaci, pokud šlo o nízký počet členů zastupitelstva Velké Prahy, na druhé straně o centralizaci, pokud šlo o existenci místních výborů. Vláda se zřejmě obávala, aby se z nich

⁵⁸ S formulační odchylkou totéž stanovil i návrh ustanovení § 5 podle tisku č. 1018. Srov. Výborovou zprávu o vládním návrhu zákona, týkajícím se konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 1018, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1018_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

⁵⁹ Vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze (tisk č. 719) v ustanovení § 6 odst. 2 odkazoval na použití zákona č. 51/1883 z. z., bude-li třeba při výběru nákladů od jednotlivých obcí. Tento odkaz zůstal zachován i v tisku č. 1018 (§ 5 odst. 2), tedy v návrhu vycházejícím ze zprávy výboru pro Velkou Prahu a ústavního výboru. V konečné verzi ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 115/1920 Sb. z. a n. byl již tento odkaz vypuštěn.

⁶⁰ Vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 719, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0719_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

⁶¹ Vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 719, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0719_00.htm. [cit. 4. 9. 2022].

nestaly malé parlamenty, prosazující čtvrt'ovou politiku, a proto deklarovala, že po vzniku Velké Prahy dojde k dalšímu omezení jejich už tak malých pravomocí. Nad to se vláda v důvodové zprávě vyjádřila i k budoucí podobě voleb zastupitelstva Velké Prahy. Původní návrh z roku 1887, podle něhož měli být obecní starší členy okresních zastupitelstev, vláda odmítla stejně jako návrh, aby pražské zastupitelstvo bylo voleno nepřimo, tedy že by místní zastupitelstva volila své delegáty.⁶²

Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk č. 1216)

Dalším vládním návrhem, který měl současně naplnit požadavky vznesené poslanci Národního shromáždění v tiscích č. 56 a č. 1136 (srov. výše), byl v Národním shromáždění zaevidován pod číslem tisku 1216.⁶³ Tento návrh ze dne 20. června 1919 předložil za vládu opět ministr vnitra A. Švehla. Jeho obsahem byly dvě osnovy zákonů – zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů (dále též jen zákon o působnosti) a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (dále též jen zákon o sloučení). Oba tyto zákony vznikly na základě podkladů, které v dubnu 1919 na žádost ministerstva vnitra předložila pražská městská rada.⁶⁴ Tyto vládní návrhy do značné míry omezovaly pražskou obecní samosprávu a některé úkony vázaly na souhlas ministerstva vnitra nebo financí. Je však třeba dodat, že šlo o právní úpravu přechodnou, která měla umožnit co nejhladší průběh procesu sloučení předměstských obcí s Prahou. Někteří autoři v této tendenci k omezení obecní samosprávy vidí snahu ministra vnitra A. Švehly, předsedy agrární strany, jež v pražských volbách opakovaně propadala, o mocenskou kontrolu hlavního města.⁶⁵ Současně však poukazují na to, že při projednávání v parlamentních výborech se podařilo některá z navrhovaných omezení zmírnit, jak ostatně bude popsáno v následujícím textu.

Návrh zákona o působnosti byl rozčleněn do čtyř částí, v nichž byly upraveny otázky ustavení zastupitelstva obce Pražské, volba a ustavení místních výborů, působnost zastupitelstva Velké Prahy a konečně i místních výborů.

V důvodové zprávě se vláda opřela především o historické souvislosti vývoje Prahy a připojování okolních obcí. Zdůraznila nepřízeň vídeňské vlády i připojení Vyšehradu, Holešovic a Libně v letech 1883, 1884 a 1901 a neúspěšná jednání o sloučení v 19. a na počátku 20. století. Nejnovější jednání vedlo se všemi zúčastněnými obcemi a okresy již ministerstvo vnitra, a to na podkladě návrhu J. Mattuše a dalších (tisk č. 56, viz výše). Vláda obecně nastínila hlavní překážky připojení okolních obcí k Praze – patřily mezi ně především nestejná výše domovní daně činžovní, potravní daň na čáře a skutečnost, že Praha tvořila samostatný školní okres. Tato argumentace zůstala v podstatě doslovně zachována

⁶² Tuto variantu podpořil původně na konci ledna 1919 výbor pro Velkou Prahu.

⁶³ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 6. 9. 2022].

⁶⁴ Podle některých pramenů byly materiály zaslány jako podklady k vypracování zákona o obecních volbách, který byl však jako tisk č. 719 předložen Národnímu shromáždění již 29. 3. 1919, tedy téměř o měsíc dříve. Srov. LEDVINKA – PEŠEK, *op. cit.*, s. 564.

⁶⁵ Srov. tamtéž.

i ve zprávě ústavního výboru a výboru pro Velkou Prahu (tisk č. 2327).⁶⁶ V obdobném duchu se nesla i řeč J. Brabce na plénu Národního shromáždění (srov. níže).

Důvodová zpráva vládního návrhu obou zákonů rovněž hovoří o tom, že v zákonné podobě předkládá „obrysy budoucího obecního řádu Velké Prahy, jehož definitivní návrh není na ten čas možno předložit, poněvadž podrobnosti úpravy závisí na budoucí úpravě veřejné správy v naší republice vůbec, zejména pokud se týče spolupůsobení laiků, zřízení krajův atd. a též podrobná úprava hospodářství obce Pražské není dosud možná, poněvadž obrysy našeho budoucího hospodářství veřejného po všech stránkách, pokud se týká jak financí státních, tak samosprávných, nemohou dosud rovněž býti stanoveny“.⁶⁷ Jak dále uvádí důvodová zpráva – osnovy byly vypracovány „o všech otázkách, které toho času řešiti lze“.⁶⁸

Ohledně zákona o působnosti vláda předeslala, že až do definitivního sloučení budou Praze i jednotlivým připojeným obcím zachovány jejich příslušnosti a tzv. společenství Velké Prahy bude tvořit vyšší samosprávný svaz srovnatelný s okresem nebo krajem. Ten měl jednak získat samostatnou, zásadně neomezenou působnost, jednak převzít některé agendy od připojených obcí. Po konečném sloučení Prahy se měl princip rozdělení působnosti změnit – ústřední zastupitelstvo mělo mít působnost jako obce a okresy dohromady a místní výbory přesně vymezenou působnost stanovenou jako výjimku z obecného pravidla.

V úvodních ustanoveních zakotvoval návrh zákona o působnosti podmínky ustanovení zastupitelstva Pražské obce. Podle ustanovení § 1 vládního návrhu měli členové zastupitelstva do 8 dní po své právoplatné volbě zvolit presidenta. Jeho volbu měl na návrh vlády potvrdit prezident republiky. Důvodová zpráva k potvrzování presidenta obecního zastupitelstva ve funkci uvádí, že jde o posílení jeho postavení. Označení prezident vláda zvolila proto, aby byl odlišen od starosty vnitřní Prahy s argumentem, že za doby republiky byl tento název již několika funkcionářům udělen.

Prezident zastupitelstva měl podle ustanovení § 2 vládního návrhu svolat do pěti dnů schůzi, na níž mělo zastupitelstvo zvolit tři náměstky presidenta a 24 členů městské rady. Podle ustanovení § 3 mělo zastupitelstvo současně zvolit i osm členů stavebního sboru⁶⁹

⁶⁶ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviče, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm. [cit. 8. 9. 2022].

⁶⁷ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 9. 9. 2022].

⁶⁸ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 9. 9. 2022].

⁶⁹ Dalších osm členů výboru měl do 14 dnů jmenovat ministr vnitra v dohodě s ministrem veřejných prací a ministrem školství a národní osvěty, a to na základě návrhů zemského správního výboru a inženýrské a lékařské komory.

a šestnáct členů sboru pro vyřizování stížností. Jejich členy mohli být i lidé mimo zastupitelstvo – u stavebního sboru odborníci z oboru stavebnictví, lékařství, práva nebo ochrany památek, u sboru pro stížnosti měla být alespoň polovina členů právníky; naopak funkce presidenta, jeho náměstků a členů městské rady byla s členstvím v těchto výborech inkompatibilní. Podle ustanovení § 4 měl prezident zastupitelstva svolat oba sbory, které si měly zvolit svého předsedu a místopředsedu.

Zřízením těchto dvou sborů mělo dojít k odlehčení agendy ústředního zastupitelstva, které při počtu svých členů nebylo vhodným orgánem pro vyřizování stížností a sporů o technické nebo ryze právní otázky. Praha podle důvodové zprávy velmi stála o schválení těchto ustanovení, která měla být původně součástí nového stavebního řádu.⁷⁰

Při projednávání v ústavním výboru a výboru pro Velkou Prahu doznala právě tato část poměrně zásadních změn, a to terminologických i věcných. Nejviditelnější změnou bylo nové označení představeného města jako primátora. Výbory se odvolaly na historický titul označující prvního občana obce (*primus cives*) i na demokratické a republikánské cítění. K funkci primátora se obsáhle vyjádřil na plném Národním shromáždění i zpravodaj J. Brabec, který uvedl, že proti označení primátor byly vznášeny námitky právě pro jeho údajnou nedostatečnou demokratičnost. S tím se výbory vypořádaly ve své zprávě, podle níž označení primátor nevyvyšuje, ale pouze řadí, tedy udává pořadí.⁷¹

Dále došlo ke zpřesnění postupu při volbě primátora – ustanovení § 1 nově obsahovalo podrobná pravidla, která vyžadovala přítomnost dvou třetin členů zastupitelstva a volbu nadpoloviční většinou hlasů. Následující čtyři odstavce stanovily postup pro případ, že nikdo nebude zvolen. Pro tento případ se měla konat užší volba, v níž se měli střetnout kandidáti s nejvyšším počtem hlasů (v případě rovnosti by o postupu do užší volby rozhodoval los). Pokud by primátor nebyl ani takto zvolen, měla se následující den konat druhá volba, ev. třetí den volba další. Třetí volba už byla podmíněna pouze nadpoloviční většinou hlasů členů zastupitelstva. Pokud by i tato volba byla neúspěšná, mělo dojít opět k užší volbě. Stanovením tohoto postupu došlo podle vyjádření J. Brabce na plénu Národním shromáždění k převzetí zásad dosavadního způsobu volby starosty pražských měst. Současně se tím mělo zamezit tomu, aby primátora volili pouze členové některých politických stran, jak to umožňovalo ustanovení § 62 zákona č. 75/1919 Sb., kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé. Cílem bylo, aby reprezentantem hlavního města byla „osoba, která požívá co možná důvěry nejširších vrstev a ne pouze některých politických stran.

⁷⁰ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920) [online]. [cit. 2022-09-09]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_02.htm.

⁷¹ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviče, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920) [online]. [cit. 2022-09-10]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm.

Mimo to, že je to osoba, která zastupuje hlavní město státu i vůči vládě, i také vůči cizině, jak vidíme již z dlouholetých styků města Prahy s cizinou, i v době režimu starého.⁷²

Výbory potvrdily vládní návrh, pokud šlo o potvrzení volby primátora prezidentem republiky, doplnily však pravidlo zabraňující vzniku nebezpečí z prodlení, a sice že pokud nedojde k potvrzení do jednoho měsíce, „nabývá volba moci práva“.

Velkou změnou prošlo také ustanovení týkající se volby náměstků primátora. Zatímco ve vládním návrhu nebyl postup pro jejich volbu nijak upraven, v návrhu vzešlém z jednání výborů byl zohledněn stranický klíč výběru těchto funkcionářů. Nově bylo v ustanovení § 4 podrobně stanoveno, že členové městské rady se rozvrhnou podle zásad poměrného zastoupení s tím, že nejpočetněji zastoupená strana (s výhradou strany primátora) bude mít prvního náměstka a další strany druhého a třetího náměstka (v případě rovnosti měl opět rozhodovat los), sdružení stran pro účely volby mělo být výslovně zákonem povoleno. Volba všech tří náměstků se měla konat nadpoloviční většinou za předpokladu, že by se strany s nejméně 21 členem zastupitelstva shodly na jejich stranické příslušnosti a pořadí. Výborová zpráva k tomuto novému ustanovení uvádí pouze to, že je logickým důsledkem ustanovení o volbě tří náměstků (§ 2 vládního návrhu, § 3 výborového návrhu) a vyplývá z potřeby sladit zákon o působnosti s ustanoveními § 62 a 64 zákona č. 75/1919 Sb., kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé, která např. předpokládala volbu jen dvou náměstků starosty.

Pokud šlo o sbor stavební a sbor pro vyřizování stížností, došlo pouze k drobným změnám. Přitom J. Brabec na plénu Národního shromáždění vylíčil, že právě toto ustanovení se stalo „předmětem nejúpornějších sporů ve výborech, ačkoliv jest to dávné přání i města Prahy i zemského výboru, aby taková instituce byla v zájmu odborného a co možná rychlého vyřizování věcí stavebních uzákoněna“.⁷³ Ve stavebním sboru měli být kromě vládu navrhovaných odborníků zastoupeni i pracovníci z oboru bytové reformy⁷⁴ a ministr vnitra měl jmenovat jen čtyři jeho členy, a to v dohodě nejen s ministrem veřejných prací a ministrem školství a národní osvěty, ale také s ministrem sociální péče a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy (§ 5 odst. 4 výborového návrhu). Také jmenování členů sboru ministrem vnitra se při projednávání ve výborech stalo předmětem sporu, neboť někteří jejich členové takové jmenování považovali za nedemokratické. Nakonec bylo přijato kompromisní řešení spočívající právě ve snížení počtu jmenovaných členů a v rozšíření počtu ministrů, s nimiž se měl ministr vnitra na jmenování členů sboru dohodnout.⁷⁵ Dodejme, že sbory

⁷² Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920) [online]. [cit. 2022-09-10]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116003.htm>.

⁷³ Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116003.htm>. [cit. 11. 9. 2022].

⁷⁴ Zatímco výborová zpráva tuto změnu přechází mlčením, J. Brabec na plénu Národního shromáždění uvedl, že „to byl dodatek, aby se vyhovělo potřebám širších lidových vrstev, kde jsou mnozí lidé, kteří jsou odborně vzděláni v určité otázky na základě své spolkové a praktické činnosti, ale kteří nemají methodické průpravy školské“. Srov. stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116003.htm>. [cit. 11. 9. 2022].

⁷⁵ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviče, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva

měly mít podle výborového návrhu jakožto samostatné a na orgánech obecné správy nezávislé instituce nově dva místopředsedy.

Druhá část vládního návrhu zákona o působnosti se týkala volby a ustavení místních výborů. Místními výbory se měla nazývat zastupitelstva obcí připojených k Praze podle zákona o sloučení. Totéž se týkalo obecních, resp. nově místních rad a starostů. Volby do místních výborů měly proběhnout po příštích volbách zastupitelstva pražské obce, a to ve lhůtě jednoho týdne na základě původních voličských seznamů. Návrh stanovil rovněž počty členů výborů podle počtu obyvatelstva jednotlivých částí města.⁷⁶ Členové místních výborů měli pak zvolit starostu a jeho náměstka (ev. dva náměstky, pokud bylo členů místního výboru více než 24) a také členy místních rad. Současně měla nejdéle měsíc před sloučením provést městská rada Velké Prahy nové sčítání počtu členů místních výborů – členové, kteří by převyšovali počet stanovený podle počtu obyvatel, se měli stát toliko náhradníky. Podle důvodové zprávy neměl tento kompromisní postup díky systému poměrného zastoupení činit potíže. Ustanovení § 5 a 6 vládního návrhu je důkazem o zamýšlené provizornosti uspořádání poměrů ve Velké Praze, ale také o snaze vyhnout se odkládání voleb nebo jejich častému opakování. Tento charakter umocnilo ustanovení § 5 odst. 5, podle něhož měly ustavené místní výbory být připraveny setrvat ve svých funkcích do konce volebního období prvního ústředního zastupitelstva. Teprve pak měly být řádně zvoleny nové místní výbory o nižším počtu členů. Právě toto ve své podstatě přechodné ustanovení týkající se snížení počtu členů místních výborů i jejich setrvání ve funkcích však výbory ve své zprávě navrhly zrušit, neboť „bylo uznáno vhodným, aby pro dobu tvoření Vel. Prahy a spojených s tím značných prací, zejména přejímání jmění a statků obecních, ústavů, fondů, práv, závazků, budování nové organizace sjednocené obce pražské atd., zůstaly místní výbory v plném počtu nynějších zastupitelstev, nehledě ani k tomu, že by zmenšování jich počtu mohlo činiti obtíže“.⁷⁷ Zachování volebního období prvních místních výborů (tj. přejmenovaných obecních zastupitelstev) však nadále vyplývalo z toho, že volby do místních výborů měly proběhnout týden po příštích volbách do ústředního zastupitelstva. Dále bylo doplněno ustanovení, které stanovilo inkompatibilitu členství v ústředním zastupitelstvu a v místních výborech.

Ustanovení § 6 vládního návrhu pak stanovilo pro volby subsidiární použití zákona č. 75/1919 Sb., kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé. Toto ustanovení zůstalo zachováno jako § 8 výborového návrhu i zákona o působnosti.

obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm. [cit. 12. 9. 2022].

⁷⁶ Do 10 000 obyvatel 12 členů, do 20 000 obyvatel 18 členů, do 50 000 obyvatel 24 členů, do 100 000 obyvatel 30 členů, do 200 000 obyvatel 36 členů a přes 200 000 obyvatel 42 členů.

⁷⁷ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviče, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm. [cit. 12. 9. 2022].

Třetí část vládního návrhu zákona o působnosti se věnovala vlastní působnosti zastupitelstva Velké Prahy, resp. ústředního zastupitelstva, jak navrhly název tohoto orgánu upravit parlamentní výbory a jak bylo nakonec stanoveno z přijatém zákoně č. 116/1920 Sb. z. a n. Zastupitelstvo mělo tvořit samosprávný sbor, který měl vést pro slučované obce před definitivním sloučením následující taxativně stanovené agendy: konat vrchní dohled nad hospodářskou správou, provádět práce, na které byla povolena státní subvence, připravovat a usnášet se o plánu polohy a dohlížet na jednotné vykonávání stavebního řádu, řešit otázky bytové a pozemkové, pečovat o práci pro nezaměstnané, konat vrchní dohled nad chudinskou správou i nad správou zdravotní a vydávat všeobecná nařízení v oboru místní policie. Svůj vzor našla podle důvodové zprávy navrhovaná úprava ve stanovení působnosti okresních zastupitelstev. Tuto působnost pražského zastupitelstva mělo být možné rozšířit, a to dvěma způsoby – jednak usnesením zastupitelstva, k jehož přijetí však bylo třeba 2/3 shody při přítomnosti 2/3 členů zastupitelstva a potvrzení ministra vnitra a příslušného resortního ministra, jednak nařízením ministra vnitra, ev. po dohodě s resortním ministrem.

Toto úvodní ustanovení prošlo při projednávání ve výborech rozsáhlými změnami. Kromě terminologických změn bylo na prvním místě v agendě ústředního zastupitelstva zakotveno budování příští organizace sjednocené obce pražské, zejména po stránce finanční. K otázkám bytovým a pozemkovým byly doplněny otázky dopravní, k doзору nad chudinskou správou rovněž dozor nad péčí o mládež. Nařízení v oboru místní policie mělo zastupitelstvo přijímat jen za podmínky, že ji nevykonávají orgány státní. Výbory, vedeny snahou, aby všechny věci společného zájmu obcí byly podrobeny pravomoci ústředního zastupitelstva, také změnilly úpravu možnosti rozšíření působnosti ústředního zastupitelstva. Byla vypuštěna podmínka přítomnosti 2/3 členů zastupitelstva a rozšíření pravomoci zastupitelstva prostřednictvím nařízení ministra vnitra bylo naopak podmíněno tím, že půjde o společné věci, které spadají do oboru samostatné obecní působnosti.

K plnění těchto úkolů navrhla vláda v ustanovení § 8 možnost, aby zastupitelstvo ustanovilo vlastní úředníky a zřizence, resp. přeneslo výkon dané agendy na jednotlivé obce. Výbory se naopak přiklonily k řešení, při němž ústřední zastupitelstvo mělo přednostně použít orgánů obcí sloučených, případně ustanovit úředníky a zřizence, ovšem především ze zaměstnanců sloučených obcí (§ 10 výborového návrhu a zákona o působnosti). Tím mělo být zajištěno, že bude využito dosavadních zaměstnanců a jejich zkušeností a že se tím zároveň ulehčí práce místních výborů.⁷⁸

Následující ustanovení § 9 a § 10 vládního návrhu se věnovala postupu ve věci nevyřízených stížností proti usnesení obecních orgánů slučovaných obcí. Rozhodování bylo svěřeno stavebnímu sboru, obdobně jako o stížnosti primátora proti parcelačním a stavebním rozhodnutím dosavadních obecních orgánů. O všech ostatních stížnostech do rozhodnutí a opatření obecních orgánů v oboru samostatné působnosti měl rozhodovat sbor pro vyřizování stížností. Ačkoliv odpovídající ustanovení § 11 a 12 výborového návrhu byla

⁷⁸ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviče, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_02.htm. [cit. 14. 9. 2022].

formulována velmi odlišně, šlo především o terminologické změny. Jedinou výraznější změnou oproti vládnímu návrhu bylo zrušení možnosti, aby sbor pro vyřizování stížností v případě potřeby předložil stížnost k rozhodnutí ústřednímu zastupitelstvu. Takový postup by podle stanoviska parlamentních výborů byl v rozporu s myšlenkou účelnosti zřízení sboru pro vyřizování stížností.⁷⁹

Ústřední zastupitelstvo podle ustanovení § 11 vládního návrhu zákona o sloučení nastoupilo na místo sboru starších v Praze, resp. městského zastupitelstva dle § 13 výborového návrhu, a okresních zastupitelstev ve věci hospodářského dozoru, ale i usnášení a schvalování důležitých hospodářských opatření. K tomu mělo mít ústřední zastupitelstvo oprávnění vyslat do kterékoliv sloučené obce své orgány, které mohly nahlížet do účetních knih, spisů a dalších dokladů. Tyto pravomoci ústředního zastupitelstva byly širší než dosavadních okresních výborů, což mělo podle zprávy parlamentních výborů pomoci připravě úplného sloučení.⁸⁰ Ústřední zastupitelstvo mělo také schvalovat všechna vydání mimo rozpočet sloučených obcí a systemizaci nových míst a úpravu požitků obecních zaměstnanců. V posledním odstavci ustanovení § 11 vládního návrhu, resp. § 13 výborového návrhu bylo všeobecně stanoveno, že ústřední zastupitelstvo přejímá pak vůbec veškeré ostatní funkce, vykonávané dosud okresními výbory. I zde došlo v podstatě jen k formulačním a terminologickým změnám.

Ve věcech chudinské a zdravotní péče se dle ustanovení § 12 vládního návrhu zákona o působnosti, resp. též ve věcech péče o mládež dle znění výborového návrhu mělo ústřední zastupitelstvo usnést na jednotných zásadách, které pak byly pro obecní zastupitelstva závazné. Pro jednání ústředního zastupitelstva měl podle ustanovení § 13 vládního návrhu, resp. § 15 výborového návrhu subsidiárně platit obecní řád pražský ze dne 27. dubna 1850, č. 85 z. z. a pozdějších zákonů, jej měnících a doplňujících. Změna nastala v odst. 2 tohoto ustanovení, neboť zatímco podle vládního návrhu měly oba zvláštní sbory (stavební sbor a sbor pro vyřizování stížností) jednat neveřejně, parlamentní výbory se přiklonily ke konání schůzí veřejných.

Pokud šlo o výpůjčky, mohlo ústřední zastupitelstvo zavazovat hlavní město pouze se schválením ministra financí, pokud se na tom usneslo 2/3 většinou za přítomnosti 2/3 členů zastupitelstva (§ 14 vládního návrhu, resp. § 16 výborového návrhu). Návrh také svěřoval zastupitelstvu pravomoc zavést nové obecní dávky podle zákona č. 32/1908 z. z. (viz níže).

⁷⁹ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_02.htm. [cit. 14. 9. 2022].

⁸⁰ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_02.htm. [cit. 14. 9. 2022].

Návrh parlamentních výborů nadto umožnil, aby ministr financí, který převzal dosavadní pravomoci zemského výboru v této oblasti, mohl povolit výběr přírážek nad 50 %.⁸¹

Poslední ustanovení vládního návrhu, které se týkalo působnosti ústředního zastupitelstva, stanovilo obecně, že po sloučení všech obcí v jedinou obec převezme ústřední zastupitelstvo též všechny ostatní úkoly, které obec Pražská v samostatném i přeneseném oboru působnosti vykonávala, pokud tímto zákonem nebo zákonem o sloučení obcí nejsou stanoveny odchylky. A president, resp. primátor měl převzít úkoly starosty obce Pražské. Důvodová zpráva k tomu podotýká, že z tohoto ustanovení plyne rovněž skutečnost, že stavební sbor a sbor pro vyřizování stížností si zachovají agendu sboru obecních starších, kterou jim tento zákon přikazuje.⁸²

Čtvrtá část vládního návrhu zákona o působnosti týkající se působnosti místních výborů prošla při projednávání ve výborech několika zásadními změnami. Ty se společně s terminologickými změnami dotkly téměř všech vládou navrhovaných ustanovení.

Podle ustanovení § 16 vládního návrhu zákona o působnosti měly mít při sloučení Prahy místní výbory za úkol spolupůsobit při převodu jmění a správy na Velkou Prahu, a to za současné spoluúčasti na hospodářství a správě Velké Prahy „jako poradní, dozorčí a výkonné orgány v oboru samostatné i přenesené působnosti obecní“.⁸³ To se týkalo především správy ústavů, podniků a zařízení, které sloužily čistě místním účelům. I tato činnost však měla být ze zákona podřízena všeobecným i zvláštním usnesením zastupitelstva Velké Prahy, resp. jeho dohledu.

Také důvodová zpráva se odvolává na to, že základní myšlenkou ustanovení o působnosti místních výborů jsou místní výbory jako pomocné orgány ústředního zastupitelstva. Druhou nosnou myšlenkou byla organizační volnost ústředního zastupitelstva. Úkolem místních výborů mělo být usnadnění práce ústředního zastupitelstva a převzetí veškeré agendy, kterou nemuselo vyřizovat výhradně ústřední zastupitelstvo, ovšem za podmínky, že se nestanou samostatnými orgány, „které by mohly činnost ústředního zastupitelstva samostatnou politikou paralyzovat“.⁸⁴ Nelze však opomenout skutečnost, kterou ostatně uváděla vláda i v důvodové zprávě, že mělo jít pouze o úpravu pro dobu přechodnou a že definitivní stanovení působnosti místních výborů měl provést pražský obecní řád.

Pokud šlo o policejní trestní pravomoc v oboru místní policie, měla dle návrhu náležet v obcích nově k Praze připojovaných trojčlenným senátům, jimž měl předsedat místní starosta nebo jeho náměstek. Zde se ústavní výbor a výbor pro Velkou Prahu usnesly na

⁸¹ Toto ustanovení bylo zrušeno zákonem č. 77/1927 Sb. z. a n., o nové úpravě finančního hospodářství svazků územní samosprávy.

⁸² Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_02.htm. [cit. 18. 9. 2022].

⁸³ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_02.htm. [cit. 18. 9. 2022].

⁸⁴ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_02.htm. [cit. 18. 9. 2022].

změně, která spočívala v tom, že zastupitelstvu Velké Prahy daly možnost, aby jednacím řádem upravila výkon policejní trestní pravomoci odchýlně (srov. § 18 výborového návrhu).⁸⁵

Dále vládní návrh počítal s tím, že jednotlivé členy místních výborů bude možné pověřit dozorem a výkonem a že budou moci být jako zástupci obce vysíláni ke komisím a jednáním, schůzím, slavnostem apod. Výborový návrh toto oprávnění pražského zastupitelstva a městské rady zachoval s tím, že zestručnil jeho účel na vysílání ke komisím a podobným úkonům. Místním výborům pak vládní návrh dával oprávnění podávat podněty týkající se místních zájmů a současně povinnost podávat „dobrá zdání v oboru své působnosti“ (§ 16 odst. 6 vládního návrhu, resp. § 18 odst. 6 výborového návrhu). Místním výborům navrhovala vláda svěřit rovněž pravomoc povolovat vydání, ovšem pouze na základě usnesení zastupitelstva Velké Prahy, ať už by bylo zvláštní nebo všeobecné. Zde výbory navrhly doplnit ustanovení o formulaci, že jde o vydání v rámci společného rozpočtu pro celou jednotnou obec.

Místní výbory se měly podle ustanovení § 17 vládního návrhu scházet nejméně jednou za čtvrt roku. Parlamentní výbory navrhly změnit tento harmonogram tak, aby se výbory scházely podle potřeby, nejméně však jednou za dva měsíce. Schůzi měl předsedat místní starosta. O termínu každé schůze měl místní výbor informovat pražského primátora, který měl mít právo vyslat k jednání místního výboru člena zastupitelstva nebo jiného úředníka. Zároveň návrh přiznával primátorovi právo zrušit jakékoliv usnesení místního výboru, pokud by se domníval, že porušuje zákon nebo že působí obci podstatnou škodu (§ 17 vládního návrhu, resp. § 19 výborového návrhu). Výbory navrhly doplnit toto ustanovení o možnost použití opravného prostředku – proti výše uvedenému rozhodnutí primátora měl mít místní výbor právo odvolat se k ústřednímu zastupitelstvu.⁸⁶

Působnost místních výborů měl dle ustanovení § 18 podrobněji upravit jednací řád, který mělo vydat ústřední zastupitelstvo a schválit ministr vnitra. Zásadní součástí jednacího řádu mělo být stanovení kompetencí vyhrazených místním výborům a těch, které měly být ponechány místním radám (viz výše). Vládní návrh rovněž počítal s možností přenesení „rozhodování o věcech spadajících jinak do působnosti“ magistrátu nebo městské rady právě na místní výbory nebo rady, avšak pouze prostřednictvím jednacího řádu (§ 18 odst. 3 vládního návrhu, resp. § 20 odst. 3 výborového návrhu).

⁸⁵ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_02.htm. [cit. 14. 9. 2022].

⁸⁶ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_02.htm. [cit. 20. 9. 2022].

Poslední ustanovení vládního návrhu zákona, které se zabývalo působností místních výborů, upravovalo možnosti sloučení nebo rozdělení obcí, případně změnu jejich hranic. Postup měl zahrnovat slyšení místních výborů, jichž se věc týkala, ze strany zastupitelstva Velké Prahy, dále usnesení tohoto zastupitelstva 2/3 většinou přítomných členů a schválení ministra vnitra. Vláda navrhovala tento proces časově omezit na dobu nejdéle půl roku před počátkem nového volebního období, nicméně ve výborech bylo toto ustanovení změněno tak, aby k uvedeným změnám mohlo dojít nejdéle půl roku před vypsáním nových voleb. Jako druhou možnost, jak docílit sloučení nebo rozdělení obce nebo změny hranic, navrhovala vláda nařízení ministra vnitra, který měl předtím vyslechnout dotčené místní výbory. Parlamentní výbory však tuto kompetenci svěřily přímo vládě, která měla vyslechnout ústřední zastupitelstvo i dotčené místní výbory. Lhůta zde byla stanovena stejná jako u první možnosti, a to zřejmě z důvodu zabránění změně obvodu z politických pohnutek krátce před volbami. Důvodová zpráva totiž k tomuto ustanovení mlčí, J. Brabec na plénu Národního shromáždění pouze uvedl, že tak bude nahrazena dřívější právní úprava, která vyžadovala k takové akci zákona.⁸⁷ Rovněž zpráva výborová se k tomu nevyjadřuje, pouze uvádí, že „navrhovati změny podobné již nyní, zdálo se přílišným zásahem do samosprávy obce pražské i dotčených částí a mimo to mluví proti tomu závazný praktický důvod, že by se tím přechod do nové obce – sám sebou již složitý ještě více znesnadnil, zejména kdyby též vnitřní Praha sama měla býti v několik obvodů rozdělena.“⁸⁸

Provedením zákona byl v závěrečném ustanovení vládního návrhu pověřen ministr vnitra. Na základě úprav ve výborech Národního shromáždění bylo doplněno pověření pro ministra financí. Oba zmínění ministři měli zásadně jednat v dohodě s ministry veřejných prací, školství a národní osvěty, sociální péče, a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Zákon měl nabýt účinnosti dnem vyhlášení s výjimkou ustanovení hlavy III. a IV., týkajících se působnosti ústředního zastupitelstva a místních výborů, které měly nabýt účinnosti až dnem, „kdy ustanovení nového ústředního zastupitelstva stane se právoplatným“.⁸⁹

Po projednání na plénu Národního shromáždění byl zákon přijat ve znění navrženém ústavním výborem a výborem pro Velkou Prahu (srov. níže).

Kromě vládního návrhu zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze byl součástí tisku č. 1216 také vládní návrh zákona, kterým

⁸⁷ Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116003.htm>. [cit. 20. 9. 2022].

⁸⁸ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_02.htm. [cit. 21. 9. 2022].

⁸⁹ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_02.htm. [cit. 21. 9. 2022].

se sousední obce slučují s Prahou. Návrh zákona tvořil jeden celek o 19 ustanoveních. Ustanovení § 1 vládního návrhu se stalo základem vzniku Velké Prahy: „Obce Bohnice, Hloubětín, Karlín, Kobylisy, Prosek, Střížkov, Troja a Vysočany v samosprávném okrese Karlínském, Břevnov, Bubeneč, Dejvice, Hlubočepy, Jinonice, Košíře, Liboc, Motoly, Radlice, Sedlec, Smíchov, Střešovice, Veleslavin a Vokovice v samosprávném okrese Smíchovském, Bráník, Hodkovičky, Hostivař – bez osad Milíčov a Háje, Krč, Michle, Nusle, Podolí, Král. Vinohrady, Vršovice a Záběhlvice v samosprávném okrese Král. Vinohradském, osada Malá Chuchle a část obce Modřan zvaná Zátíší, v samosprávném okrese Zbraslavském, Hrdlořezy, Malešice, Staré Strašnice a Žižkov v samosprávném okrese Žižkovském, vylučují se z těchto okresů a slučují se s hlavním městem Prahou v jednu obec pod společným jménem »Hlavní město Praha«.⁹⁰ Současně bylo v odst. 2 stanoveno, že očíslování nových částí Prahy a úprava hranic mezi Prahou a obcemi Milíčov-Háje, Velká Chuchle a Modřany, má být provedena vládním nařízením.⁹¹ Důvodová zpráva k tomu uvádí, že obvod Velké Prahy byl stanoven podle usnesení výboru pro Velkou Prahu (tisk č. 1018⁹²) a že ustanovení osnovy o poměru k okresům a k obcím, od nichž se měla k Praze připojit pouze část, byla převzata „v podstatě z poslední osnovy zemského výboru, předložené sněmu království Českého r. 1909. pod číslem tisku XXV“.⁹³ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a ústavního výboru ozřejmila úvahu zákonodárce, neboť výslovně zmínila klíč, podle kterého se k dosavadním osmi pražským částem mělo připojit dalších 38 obcí a osad. Základem se stal okruh 7 až 8 km, jehož střed se nacházel naproti Můstku na dolním konci Václavského náměstí. V této souvislosti vyjádřily výbory ve své zprávě obavy o budoucí finanční zajištění existence a výstavby nového velkoměsta, a proto přijaly rovněž následující rezoluci: „Vláda se vyzývá, aby předložila Národnímu shromáždění v době pokud možno brzké osnovu zákona, jímž upravuje se finanční hospodářství Velké Prahy a jímž k nutným a neodkladným velkým úkolům sociálním, komunikačním a regulačním Velké Prahy povoluje se z prostředků státních přiměřená suma.“⁹⁴

⁹⁰ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 21. 9. 2022].

⁹¹ Nařízení vlády č. 458/1921 Sb. z. a n., kterým upravují se hranice mezi sjednocenou obcí pražskou a obcemi (osadami) Háji-Milíčovem, Velkou Chuchlí a Modřany.

⁹² Výborová zpráva o vládním návrhu zákona, týkajícím se konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 1018, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1018_00.htm. [cit. 21. 9. 2022].

⁹³ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_02.htm. [cit. 21. 9. 2022].

⁹⁴ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm. [cit. 22. 9. 2022]. A dále rovněž stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920).

Změny tohoto ustanovení, které vzešly z projednávání v parlamentních výborech byly charakteru formálního (opravy pravopisu a zjevných chyb), pouze u Zátíší, části Modřan, bylo stanoveno, že má být zároveň sloučena s Hodkovičkami.

Podle ustanovení § 2 vládního návrhu zákona o sloučení se měl dnem sloučení podřídit celý takto stanovený obvod všem zákonům a ustanovením platným pro hlavní město Prahu, nebude-li stanoveno jinak. Mělo tak dojít k rozšíření působnosti obecního řádu č. 85/1850 z. z., stavebního řádu č. 40/1886 z. z. a zákona č. 19/1889 z. z., o povinném užívání jatek. Naopak platnost čeledního řádu č. 42/1857 z. z. měla zůstat omezena na dosavadní obvod. Tato norma ustanovení § 2 odst. 3 byla ve výborech legislativně-technicky upravena tak, že čelední řád měl zůstat omezen na dosavadní obvod, jehož rozsah byl upřesněn na Prahu a její policejní obvod.

Následující ustanovení § 3 se týkalo přechodu jmění a závazků na hlavní město Prahu. Šlo o veškeré jmění a obecní statky, ústavy a fondy, práva i závazky. Současně bylo stanoveno, že Praha přejímá do svých služeb všechny úředníky a zřizovatele z připojovaných obcí včetně jejich práv a nároků, leda že by byly vyšší než ty, které v okamžiku sloučení náležely úředníkům a zřizovatelům pražským. Vláda navrhovala, aby v případě, že úředníkům a zřizovatelům byly vyšší požitky přiznány, aby jim náležely, dokud nedosáhnou podle pravidel pro úředníky požitků vyšších. Toto ustanovení bylo předmětem sporů už při přípravě vládního návrhu. Jak vyplývá z důvodové zprávy, vládní návrh byl kompromisním řešením. Na jedné straně byly požadavky pražské obce, která žádala zrušení všech norem upravujících platy úředníků v obcích, které se měly s Prahou sloučit, a požadavky úředníků, kteří tvrdili, že již nabyli subjektivních práv na požitky. Slučované obce tento požadavek Prahy vnímaly jako vměšování a jako protiargument k tomu, že platy a požitky úředníků slučovaných obcí zatíží rozpočet Velké Prahy, poukazovaly na skutečnost, že bez jejich souhlasu zatěžuje pražská obec poplatníky připojovaných obcí svými dluhy.⁹⁵ Rovněž v parlamentních výborech došlo k diskusi této otázky a ustanovení § 3 vládního návrhu prošlo rozsáhlou změnou. Podle výborové zprávy měla být tato právní úprava pro zaměstnance výhodnější, avšak přísnější a spravedlivější.⁹⁶ Výsledným návrhem, který byl posléze vtělen do zákona č. 114/1920 Sb. z. a n., bylo, aby tyto již přiznané vyšší požitky náležely úředníkům a zřizovatelům pouze do doby, než bude provedena nová všeobecná celková úprava platů a požitků úředníků a zřizovatelů sjednocené pražské obce. Tyto vyšší požitky ovšem musely být přiznány do 30. června 1919, aby se tak předešlo jejich účelovému zvyšování před sloučením. Dále výbory navrhly omezení, které spočívalo v tom, že

[online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116002.htm>. [cit. 22. 9. 2022].

⁹⁵ Podrobněji viz vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_02.htm. [cit. 23. 9. 2022].

⁹⁶ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviče, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé 1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm. [cit. 23. 9. 2022].

nárok na vyšší platy nebo požitky nebude uznán v případě, že budou mimořádného rázu u jednotlivých zaměstnanců a nebudou odpovídat způsobilosti a skutečné služební době daného zaměstnance. Naopak v případě nižších služebních požitků měly zaměstnancům připojovaných obcí náležet k výplatě tytéž požitky, na jaké měli nárok zaměstnanci dosavadní pražské obce. Zde lze vyzorovat patrný terminologický nesoulad mezi ustanoveními, která zůstala zachována z vládního návrhu a která byla vložena při projednávání ve výborech. Zatímco vládní návrh se drží označení „úředníci a zřízenci“, výborový návrh počítá se zaměstnanci, což lze považovat za rozšíření okruhu adresátů navrhované normy. Výborová zpráva k tomu však mlčí.

Závěrem budí k tomuto ustanovení uvedeno, že tytéž zásady týkající se platů a požitků měly platit i pro osoby, které v den sloučení požívaly od připojených obcí platů pensijních, vdovských či jiných zaopatřovacích. Poněkud nekonsistentně byl na závěr ustanovení § 3 připojen též odstavec 6, který podle výborové zprávy naplňoval letité tužby starších právnických a lékařských úředníků, kterým měla být prominuta praktická zkouška, neboť svým vzděláním dosáhli odborné kvalifikace, kterou potvrdili nejméně pěti lety v obecních nebo veřejných službách.

Ustanovení § 4 vládního návrhu prohlašovalo, že sloučením Velké Prahy zaniknou dosavadní samosprávné okresy Král. Vinohradský a Žižkovský, a zabývalo se přechodem jejich práv a povinností – jmění a statků, ale i úředníků a zřízenců. Platit měla stejná pravidla jako pro sloučované obce. Protože však existovaly obce z obou uvedených rušených okresů, které neměly být s Prahou sloučeny, bylo stanoveno, aby o jejich přiřazení k sousedním okresům rozhodla na základně slyšení dotčených okresních zastupitelstev a obcí vláda svým nařízením.⁹⁷ Tentýž postup byl stanoven pro určení sídla okresních zastupitelstev pro zbývající obce Karlínského a Smíchovského okresu. S tím souvisela i otázka okresních silnic v obvodu připojovaných obcí. Ty se podle ustanovení § 5 vládního návrhu měly stát dnem sloučení obecními silnicemi pražskými. Velká Praha měla podle pravidel pro zaměstnance připojovaných obcí přijmout do svých služeb i příslušné okresní cestáře.

Vzhledem ke skutečnosti, že do Velké Prahy neměly být začleněny všechny obce z karlínského a smíchovského okresu, bylo třeba vyřešit rozdělení jejich jmění a závazků. Ustanovení § 6 vládního návrhu proto přinášelo pravidla pro řešení této situace. Rozhodujícím byl stav jmění a závazků ke dni 31. prosince 1919 a k rozdělení mělo dojít podle poměru předpisu daňové základny pro přírážky v obcích připojovaných a nepřipojovaných. Podle důvodové zprávy tento způsob přepočtu odpovídal požadavkům Prahy i zemského výboru z dřívějších jednání a současně umožňoval zohlednit, že největší příjmy měly okresy právě z přírážek.

Při projednávání ve výborech bylo doplněno pravidlo, podle něhož se tento poměr měl vypočítávat z průměru za poslední tři roky. Zároveň výbory navrhly omezit možnost brát na sebe další závazky pro karlínský a smíchovský okres, a to vázáním na souhlas pražské obce. To mělo platit do okamžiku sloučení.

Dále byl v ustanovení § 6 vládního návrhu stanoven postup pro vzájemné vyrovnání mezi Velkou Prahou a zbytky karlínského a smíchovského okresu ohledně ústavů

⁹⁷ Nařízení vlády č. 459/1921 Sb. z. a n., kterým přidělují se obce samosprávných okresů král. vinohradského a žižkovského k sousedním okresům, určují se sídla okresních zastupitelstev pro obce okresů karlínského a smíchovského a mění se hranice soudních okresů.

a nemovitostí. V zásadě platilo, že nemovitosti a ústavy připadnou do vlastnictví toho subjektu, na jehož území se nacházejí s tím, že podle pravidla stanoveného pro vypořádání jmění a závazků dojde ke vzájemnému vyrovnání. Ceny měly být stanoveny dohodou. V případě, že by k dohodě nedošlo, mělo rozhodovat ministerstvo vnitra jako nestranný orgán podle inventární hodnoty ke dni 31. prosince 1919. Na základě projednávání v parlamentních výborech bylo toto pravidlo rozvedeno tak, že měla rozhodovat zvláštní smíšená komise. Jejího předsedu měl jmenovat ministr vnitra a přisedícími měli být po jednom zástupci Velké Prahy a okresního výboru. Pokud by se tito zástupci neshodli o výši náhrady, měl rozhodnout předseda komise, který tak měl možnost nejen přiklonit se ke stanovisku jedné ze stran, ale také dát částečně za pravdu oběma stranám a přijít s kompromisním řešením. Komise měla opět vycházet ze stavu ke dni 31. prosince 1919 a z inventární ceny z roku 1914 se zřetelem k později investovaným nákladům a po odečtení umořovací kvóty. Další podrobnosti měl upravit jednací řád komise, jehož vydáním byl pověřen ministr vnitra. Jednací řád měl zabezpečit, aby žádná ze stran řízení neblokovala např. protahováním lhůty pro dodání vyjádření nebo neúčastí na jednání.⁹⁸

S řešením vypořádání majetku tzv. zbytkových okresů souviselo i převzetí zřízenců a úředníků, kteří byli ustanoveni pro konkrétní nemovitosti a ústavy. Ustanovení § 7 vládního návrhu přitom stanovilo povinnost, aby Velká Praha převzala i úředníky a zřízence, které již zbytkový okres nebude potřebovat. V případě sporu měl rozhodnout ministr vnitra.

Ustanovení § 6 a 7 tak měla poskytnout záruku, že „bude dbáno toho, aby jedna strana ke škodě druhé nedosáhla výhod a zejména aby zbylé okresy byly nejen zachovány při životě, nýbrž aby také byla zaručena schopnost, jejich dalšího vývoje, by v sousedství Prahy nebylo slabých jednotek samosprávných a pro tuto finanční slabost zanedbaných okresův a obcí, které by nebyly ani důstojným ani zdravým sousedstvím hlavního města republiky“.⁹⁹

Zásady stanovené ve výše zmíněných ustanoveních § 5 až 7 týkající se rozdělení okresních silnic, jmění a závazků a zaměstnanců měly být podle ustanovení § 8 vládního návrhu základem rovněž pro úpravu poměrů mezi Velkou Prahou a obcemi Miličov-Háje, Velká Chuchle a Modřany a rovněž pro části okresů Královské Vinohrady a Žižkov, které měly být připojeny k sousedním samosprávným okresům.

Ustanovení § 9 vládního návrhu pak zrušilo zvláštní společenství Prahy, Karlína, Smíchova, Královských Vinohrad a Žižkova, které bylo založeno zákonem č. 48/1899 z. z. za účelem zřízení, udržování a správy společné vodárny. V tomto případě však nemělo být postupováno jako v předchozích případech poměrného rozdělování jmění a závazků. Vláda i parlament se usnesly na řešení, kterým svěřily veškerá práva i závazky tohoto rušeného

⁹⁸ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviča, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé 1918–1920. [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm. [cit. 2. 10. 2022].

⁹⁹ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_02.htm. [cit. 2. 10. 2022].

společenství výhradně Velké Praze a správu vodárny pražskému zastupitelstvu a radě. Jak důvodová, tak výborová zpráva se v této věci shodují na stanovisku, že jde o výsledek snahy zjednodušit správu Velké Prahy odstraněním všech zvláštních útvarů.

Ustanovení § 10 až 12 vládního návrhu zákona o sloučení se týkaly finančních otázek. Byla zde načrtnuta základní úprava obecních dávek a finančního plánu. Obecní dávky a poplatky měly být ve slučovaných obcích vybírány nadále podle dosavadních výměr do doby, kdy ústřední zastupitelstvo přijme usnesení ohledně jejich nového stanovení. Vláda původně navrhovala, aby toto usnesení mohlo přijmout až nově zvolené zastupitelstvo, výbory však doporučily tuto podmínku vypustit. Pokud šlo o obecní přírážky ke státním daním, stanovil vládní návrh, že mohou být podle usnesení pražského zastupitelstva a se schválením ministra financí nadále vybírány ve slučovaných obcích v nestejně výši. Přírážky ve slučovaných obcích vybírané rok před sloučením měly jít na účet Velké Prahy s výhradou, že se pražské zastupitelstvo (opět se schválením ze strany ministra financí) neusnese jinak. Tímto způsobem mělo být zajištěno, aby nedošlo ke zvyšování nájmů nebo znehodnocení nemovitého majetku. Zachování okresních přírážek mělo zajistit Praze finanční prostředky na plnění úkolů dosavadních okresů.

Zastupitelstvo Velké Prahy se rovněž mělo usnést na finančním plánu na dobu příštích 10 let, který se měl týkat investic a přechodu na rovnoměrné zatížení poplatníků na území Velké Prahy. Tento plán – byť později doplňovaný a měněný – měl podléhat schválení ministerstva financí v dohodě s ministrem vnitra a měl být závazný pro každoroční pražský rozpočet. Dohledem nad jeho prováděním bylo pověřeno ministerstvo financí.

Konečně ustanovení § 12 vládního návrhu se věnovalo úpravě daně domovní, třídní a činžovní, ale také potravní daně na čáře, které představovaly poměrně dlouhou dobu překážku sjednocení Prahy. Tyto daně měly zůstat do příští zákonné úpravy beze změny. Po projednání ve výborech však byla formulace upravena tak, že daně zůstávaly prozatím beze změny, čímž odpadla výhrada zákona pro jejich budoucí úpravu, byť dle důvodové i výborové zprávy měl být předložen např. zákon o přechodné době pro vyměřování daně činžovní.

Následující ustanovení § 13 až 15 vládního návrhu obsahovala normy pro další organizaci policejní správy, politických a dalších úřadů a také soudů a pozemkových knih. Obvod policejního ředitelství měl být rozšířen na celý obvod Velké Prahy. Ministr vnitra měl ve Sbírce zákonů a nařízení vyhlásit, kdy bude zahájena působnost policejního ředitelství ve slučovaných obcích. Současně mohl ministr vnitra rozšířit policejní obvod i na další sousední obce. Pokud by s tím obec nesouhlasila, mohla o rozšíření rozhodnout vláda nařízením. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že již v době předložení návrhu některé obce, které se s Prahou neměly slučovat, žádaly o začlenění do pražského policejního obvodu. Ustanovení § 13 mělo zajistit, aby po vzoru Londýna nebo Paříže byl policejní obvod širší než obvod komunální a současně, aby k jeho rozšíření nebylo jako doposud třeba zákona.

Podle ustanovení § 14 vládního návrhu měla organizace a působnost politických, školských, finančních a berních úřadů zachována beze změny. Vláda vycházela ze stanoviska, že v souvislosti s plánovaným krajským zřízením dojde v dohledné době ke značným změnám ve státní správě, a proto nechtěla věc komplikovat změnami omezenými pouze na hlavní město Prahu. Podle výborové zprávy se s ohledem na podněty od učitelských jednot, klubů a organizací uvažovalo o sjednocení pražského školství, nakonec však byla i tato otázka ponechána budoucí vládní reformě školství. Toto stanovisko podpořil na plénu Národního shromáždění i J. Brabec. Dodejme jen, že v ustanovení § 14 odst. 2 bylo

navrženo, aby vláda byla zmocněna učinit nařízením opatření nutná k zabezpečení jednotnosti správy – zatímco však vláda navrhovala omezit zmocnění vlády pouze na shora uvedené obory, výbory je naopak rozšířily na veškerou veřejnou správu.¹⁰⁰

Také organizace a příslušnost soudů a zařízení pozemkových knih měly dle vládního návrhu zůstat beze změny. Zde byla i po projednávání ve výborech ponechána formulace „až do příští zákonné úpravy“.

Následující ustanovení § 16 a 17 byla věnována připojení dalších obcí k Praze. Vládní návrh přepokládal částečné nebo úplné připojení, aniž by vláda v důvodové zprávě rozdíl v obou druhích připojení specifikovala. Obce sousedící s Prahou měly mít možnost připojit se na základě souhlasného usnesení svého zastupitelstva a zastupitelstva Velké Prahy. Zatímco vláda navrhovala schválení usnesení podmínit přítomností tří čtvrtin členů zastupitelstva a provedení připojení svěřit vládnímu nařízení, parlamentní výbory dopěly k závěru, že postačí přítomnost dvou třetin členů zastupitelstva, na druhé straně mělo být třeba také vládního nařízení, které nemělo být pouze prováděcím předpisem. V dalších odstavcích § 16 bylo stanoveno, že se vyrovnání jmění, závazků a zaměstnanců s okresem, z něhož bude připojovaná obec vyloučena, bude řídit pravidly stanovenými v tomto zákoně. Pro tyto účely bylo navrženo rovněž ustanovení § 17, podle něhož se obce, které se usnesly na svém sloučení s Prahou, nesměly dále zavazovat nebo zcizovat obecní majetek či měnit počty zaměstnanců a zvyšovat jejich požitky, leda by k tomu měly svolení pražské obce. Usnesení odporující tomuto ustanovení měla být na základě výbory doplněného ustanovení neplatná.

Změnu hranic Velké Prahy svěřoval vládní návrh v § 16 odst. 3 vládnímu nařízení. Po projednávání ve výborech byla připojena podmínka spočívající v předchozím slyšení zúčastněných obcí. Cílem celého ustanovení bylo umožnit připojování dalších obcí i změnu hranic Prahy, aniž by k tomu bylo třeba přijetí zvláštního zákona.

Zákon měl nabýt účinnosti dne 1. ledna 1920 (pozměňovacím návrhem byla účinnost posunuta na 1. července 1920, viz níže) s výjimkou ustanovení § 13, který měl nabýt účinnosti již dnem vyhlášení. Provedením zákona byli pověřeni ministr vnitra v dohodě s ministrem financí.

Projednávání návrhů zákonů o vzniku Velké Prahy v Národním shromáždění

Národní shromáždění se na plénu zabývalo shora popsány návrhy zákonů na své 116. schůzi dne 6. února 1920. Třetím bodem jednání byla „zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona (tisk č. 719) o konání voleb ve Velké Praze, o návrhu člena Národního shromáždění dra J. (sic!) Markoviče a soudr. (tisk č. 1136), aby byly vypracovány předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy, jakož i o dvou vládních návrzích (tisk č. 1216) a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk č. 2327)“.¹⁰¹

¹⁰⁰ Nařízení vlády č. 457/1921 Sb. z. a n., kterým se ku provedení § 114 (sic!) ze dne 6. února 1920, č. 114 Sb. z. a n., vydávají předpisy o zabezpečení jednotnosti politické správy v sjednocené obci pražské.

¹⁰¹ Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116002.htm>. [cit. 3.10. 2022].

Zpravodajem byl J. Brabec (advokát, člen výboru pro Velkou Prahu a poslanec za Klub Národně-demokratický, viz výše), který ve své řeči úvodem zmínil, že „snahy po spojení měst pražských jsou starého data“.¹⁰² Jako důvod marnosti těchto snah uvedl ve shodě s důvodovou zprávou a zprávou výborovou především politické momenty z doby vídeňského režimu, ale také nestejnou výši domovní daně činžovní (viz výše), dále potravní daň na čáře a skutečnost, že Praha tvořila samostatný školní okres. Dále se podrobně věnoval všem třem předloženým osnovám, a to včetně zmínky o P. Šámalovi, který byl autorem části výborové zprávy týkající se návrhu zákona o konání obecních voleb v Praze, ale kvůli funkci kancléře prezidenta republiky se v září 1919 vzdal poslaneckého mandátu.

Závěrem představil J. Brabec pozměňovací návrhy k projednávaným osnovám. Šlo o návrh T. Bartoška (advokáta a poslance za Klub Československé Strany Socialistické) na úpravu účinnosti zákona o sloučení. Namísto 1. července 1920 měl zákon kromě ustanovení § 13 nabýt účinnosti až šest měsíců po svém vyhlášení. Druhý pozměňovací návrh předložil spolu s A. Meissnerem, E. Špatným, M. Zavoralem, dr. Otakarem Krouským a dalšími rovněž J. Brabec. Jeho obsahem bylo vložení věty do ustanovení § 2 zákona o volbách, že na volby, které se provedou do 1. srpna 1920, se toto ustanovení nevztahuje.

Protože do diskuse se nepřihlásili žádní řečníci, nechal místopředseda Národního shromáždění dr. Antonín Hajn (nakladatel z Klubu Národně-demokratického) hlasovat o předložených návrzích. Nejprve se hlasovalo o osnově zákona, kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou a o jeho nadpisu (s výjimkou § 18, kterého se týkal pozměňovací návrh), následně se hlasovalo i o navrženém pozměňovacím návrhu. Obdobně proběhlo i hlasování o osnově zákona o volbách do ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a jeho nadpisu. Následně byl schválen i pozměňovací návrh týkající se ustanovení § 2. Další hlasování proběhlo o osnově zákona, o organizaci a působnosti ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a místních výborů a jeho nadpisu. Všechna hlasování proběhla hladce, poslanci, kteří byli pro schválení návrhu povstali. Aniž by byl zjišťován počet hlasujících zákonodárců, konstatoval místopředseda A. Hajn většinou potřebnou pro přijetí návrhu.

Budiž ještě dodáno, že Národní shromáždění hlasovalo také o rezoluci, kterou přednesl ve své zprávě J. Brabec a kterou předtím přijal ústavní výbor a výbor pro Velkou Prahu. Jak již bylo uvedeno, rezoluce vyzývala vládu, aby co nejdříve přijala zákon, který by upravoval finanční hospodářství Velké Prahy. Její znění bylo rovněž přijato většinou hlasů.

Následovalo druhé čtení, v němž J. Brabec navrhl opravu tří tiskových chyb.¹⁰³ Následně vyhlásil A. Hajn hlasování o všech třech osnovách se všemi navrženými změnami. Všechny tři návrhy byly přijaty i ve druhém čtení. Zákon č. 114/1920 Sb. z. a n. nabyl

¹⁰² Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116002.htm>. [cit. 2. 10. 2022].

¹⁰³ V osnově I. v § 4. na str. 12. řádek 3. shora za slovo „mimo obce“ jest dáti: (osady). V osnově III. o organizaci a působnosti v § 4. na str. 18. 3. ř. zdola místo „tak i v osobách“ má býti „tak i o osobách“. Konečně na stránce 22. téže osnovy v § 15., 2. řádek zdola místo „usnáší se“ má býti „usnášejí se“. Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116004.htm>. [cit. 6. 10. 2022].

účinnosti s výjimkou ustanovení § 13 šest měsíců po svém vyhlášení, tj. dne 4. září 1920. Ostatní dva zákony č. 115 a č. 116/1920 Sb. z. a n. nabyly účinnosti spolu s ustanovením § 13 zákona č. 114/1920 Sb. z. a n. již dnem vyhlášení, tj. 4. března 1920.¹⁰⁴

Otázky finanční

Ve středu pozornosti stála i otázka finančního zajištění budoucí Velké Prahy. Dne 25. července 1919 podala skupina poslanců Národního shromáždění, z nichž velká část byla i členy výboru pro Velkou Prahu, návrh, aby pro případ sloučení předměstí s Prahou byly nově upraveny finance příští obce Pražské (tisk č. 1462, srov. výše).¹⁰⁵ Cílem návrhu, který neobsahoval paragrafové znění návrhu zákona bylo uložit finančnímu výboru a výboru pro Velkou Prahu, aby vypracovaly návrhy, které by Praze poskytly „potřebný základ finanční, kterým by byla s úkolů, jež ji jako veliké a sídelní město očekávají v budoucnu“.¹⁰⁶ Výsledkem se stal návrh skupiny poslanců, z nichž opět valná část byla členy výboru pro Velkou Prahu, na částečnou úpravu finanční základny pražské obce.¹⁰⁷ Podle tohoto návrhu se i československá vláda připojila k názoru navrhovatelů a přistoupila k jednáním s pražskou obcí o nových zdrojích příjmů.

Nakonec tak vznikl návrh poslanecký, který se stal obsahem tisku č. 2182. Tento tisk obsahuje návrh novelizace rámcového zákona č. 32/1908 z. z., o zavedení a vybírání obecních platů a dávek v obci hlavního města Prahy.¹⁰⁸ Navrhovatelé – opět většinou poslanci, kteří byli současně členy výboru pro Velkou Prahu, byli toho názoru, že „při projednávání sloučení obcí předměstských s Prahou bude třeba pamatovati na včasné a řádné vybudování finanční základny obce Pražské, poněvadž jinak by byl utvořen veřejnoprávní útvar, který by nebyl života schopen“.¹⁰⁹ Návrh zákona měl umožnit zavedení některých dávek a platů na úrovni města, ovšem provedení svěřil zvláštním pravidlům, která musela být schválena zemským správním výborem v dohodě s vládou.

¹⁰⁴ S výhradou hlavy III. a IV., jež nabyly účinnosti dnem, kdy se ustavení nového ústředního zastupitelstva stalo pravoplatným.

¹⁰⁵ Návrh, aby pro případ sloučení předměstí s Prahou byly nově upraveny finance příští obce Pražské, tisk č. 1462, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1462_00.htm. [cit. 6. 10. 2022].

¹⁰⁶ Návrh, aby pro případ sloučení předměstí s Prahou byly nově upraveny finance příští obce Pražské, tisk č. 1462, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1462_00.htm. [cit. 6. 10. 2022].

¹⁰⁷ Návrh na částečnou úpravu základny finanční obce Pražské, tisk č. 2182, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2182_00.htm. [cit. 6. 10. 2022].

¹⁰⁸ Původně chtěla rada hlavního města Prahy žádat zavedení nových obecních dávek (např. dávky z nezastavených pozemků, tzv. dlažebného z vozidel, dávky z držení motorických dopravních prostředků, dávky z hromadné osobní dopravy, přírážky k poplatkům z převodu nemovitostí nebo dávky z veřejných návěstí). Nakonec však byla místo přijetí zvláštních zákonů z důvodu časové úspory zvolena varianta novelizace uvedeného rámcového zákona. I proto návrh i konečná podoba zákona obsahovaly ustanovení povýtce pouze deklaratorní povahy, že jiné, v tomto zákoně neuvedené dávky a platy lze zavést pouze zákonem.

¹⁰⁹ Návrh na částečnou úpravu základny finanční obce Pražské, tisk č. 2182, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2182_00.htm. [cit. 7. 10. 2022].

Návrh projednal výbor rozpočtový a výbor pro Velkou Prahu. Výbory ve své zprávě uvedly, že „[s]vrchu uvedený návrh, podaný členy Národního shromáždění ze všech politických stran, svědčí o tom, že tato snaha obecního zastupitelstva jest celou veřejností podporována, poněvadž rozkvět hlavního města jest právem považován za důležitou věc celého národa“.¹¹⁰ Původní návrh obsahující úpravu dávků ze psů¹¹¹ a zavedení dávek za zvláštní používání veřejného statku, resp. zařízení, dále z nezastavených pozemků,¹¹² z nákladních i osobních vozidel (dlažebné), z držení motorických dopravních prostředků a přírážky k poplatkům z převodu nemovitostí¹¹³ byl doplněn o obecní dávku z hromadné dopravy¹¹⁴ a přírážku k dávce ze zábav.¹¹⁵ Jak bylo shora naznačeno, pro zavedení nových dávek byl vytvořen specifický mechanismus. Podle novelizovaného ustanovení § 106 odst. 3 obecního řádu hlavního města Prahy bylo třeba, aby se usneslo městské zastupitelstvo za přítomnosti nejméně dvou třetin členů nadpoloviční většinou přítomných a aby toto usnesení bylo schváleno zemským správním výborem v dohodě se zemskou politickou správou. V případě neshody mezi těmito orgány měla být věc předložena k rozhodnutí vládě. Tak mělo být zajištěno, aby byly zohledněny všechny požadavky finanční správy, poplatníků i státu. Současně byly obce sloučené s Prahou vyňaty z působnosti ustanovení

¹¹⁰ Zpráva výboru rozpočtového a výboru pro Velkou Prahu o návrhu E. Špatného (tisk 2182) na částečnou úpravu finanční základny obce Pražské, tisk č. 2345, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2345_00.htm. [cit. 7. 10. 2022].

¹¹¹ Podle návrhu mělo být zrušeno omezení výše této dávky stanovené zákonem č. 24/1873 z. z. Podle stenoprotokolu ze 116. schůze Národního shromáždění měla být částka zvýšena ze 20 na 50 korun. Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116004.htm>. [cit. 7. 10. 2022].

¹¹² Šlo např. o nezastavené zahrady, u nichž měla být dávka ve výši 20-30 haléřů za metr čtvereční. U ostatních pozemků 1 % z jejich reálné hodnoty. Tuto dávku, která měla jinak motivovat vlastníky k zastavení pozemků, zamýšlela Praha stanovit nízkou kvůli technickým překážkám výstavby po světové válce. Srov. stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116004.htm>. [cit. 8. 10. 2022].

¹¹³ Výše přírážky byla stanovena až v návrhu obou výborů, a to na 10 %. Tato částka zůstala zachována i v přijatém zákoně. Došlo tak ke sjednocení např. s Brnem, kde již přírážka ve výši 10 % byla zavedena. Dodejme, že státní poplatky činily 3 % mezi privilegovanými příbuznými a 7 % mezi ostatními osobami. Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116004.htm>. [cit. 8. 10. 2022].

¹¹⁴ Zavedení této dávky bylo podmíněno ujištěním, že nedojde ke zvýšení ceny jízdních lístků městských elektrických drah. Tato dávka měla podle zprávy výboru pro Velkou Prahu a rozpočtového výboru sloužit jako zákonný podklad 10% dávky, která již byla v ceně jízdného započtena. Srov. zprávu výboru rozpočtového a výboru pro Velkou Prahu o návrhu E. Špatného (tisk 2182) na částečnou úpravu finanční základny obce Pražské, tisk č. 2345, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2345_00.htm. [cit. 8. 10. 2022].

¹¹⁵ Dávka ze zábav byla stanovena císařským petentem č. 83 z roku 1915. Hlavnímu městu měla být dána možnost stanovit přírážku k této dávce, a to ve výši až 50 %. Tento stav měl být provizorní do doby přijetí nového zákona.

§ 89 obecního zřízení z roku 1864¹¹⁶ a podřízeny režimu novelizovaného ustanovení § 106 obecního řádu hlavního města Prahy.¹¹⁷

Spolu se zákony, na jejichž základě vznikla Velká Praha byl pak přijat i zákon č. 117/1920 Sb., z. a n., kterým se mění a doplňují ustanovení zákona ze dne 5. května 1908, č. 32 z. z. o zavedení a vybírání obecních platů a dávek v obci hlavního města Prahy. Jeho projednávání navazovalo na rezoluci výboru pro Velkou Prahu a rozpočtového výboru, kterou na plénu Národního shromáždění přednesl zpravodaj J. Brabec. Až na ustanovení týkající se 10% přírážky k poplatkům z převodu nemovitostí, které bylo zrušeno již v roce 1921,¹¹⁸ je zákon stále součástí českého právního řádu.

Návrh byl projednáván na 116. schůzi Národního shromáždění jako 4. bod hned po výše popsanych zákonech o vzniku Velké Prahy. Referenty zákona byli dr. Vladimír Fáček (Klub Národně-demokratický, vrchní zemský rada) a V. Černý (Klub Národně-demokratický, advokát, od 7. ledna 1920 člen výboru pro Velkou Prahu). V. Fáček ve své promluvě zdůraznil, že nejde o definitivní právní úpravu finančních poměrů Velké Prahy a představil jednotlivá ustanovení návrhu. V. Černý pak navrhl, aby osnova byla schválena. Povstáním většiny poslanců byla osnova schválena v prvním čtení. Po dvou věcných opravách – dnešní terminologii spíše jazykových úpravách – byla schválena i ve druhém čtení.

Závěr

Základem existence Velké Prahy se staly tři poměrně stručné zákony, které Národní shromáždění Republiky československé přijalo na své 116. schůzi dne 6. února 1920. Podle stenoprotokolu z jednání Národního shromáždění¹¹⁹ se bodem 3. a 4. denního pořadu stalo projednávání zprávy výboru pro Velkou Prahu a ústavního výboru¹²⁰ o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze,¹²¹ o návrhu člena Národního shromáždění dr. Ivana Markoviče a dalších, aby byly vypracovány předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy,¹²² a o dalších dvou vládních návrzích – zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce

¹¹⁶ Srov. č. 7/1864 z. z.

¹¹⁷ Ustanovení § 106 obecního řádu hlavního města Prahy bylo účinné ve znění zákona č. 32/1908 z. z.

¹¹⁸ Srov. ustanovení § 7 zákona č. 334/1921 Sb., kterým se přikazuje samosprávným svazkům výnos některých státních daní a mění se v Čechách, na Moravě a ve Slezsku sazba domovní daně třídní.

¹¹⁹ Stenoprotokol ze 116. schůze konané dne 6. 2. 1920, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/116schuz/s116001.htm>. [cit. 11. 10. 2022].

¹²⁰ Zpráva výboru pro Velkou Prahu a výboru ústavního o vládním návrhu zákona o konání voleb ve Velké Praze (tisk 719), o návrhu Dra Iv. Markoviče, aby vypracovány byly předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy (tisk 1136), jakož i o dvou vládních návrzích, a sice zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce pražské a místních výborů v Praze a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou (tisk 1216), tisk č. 2327, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2327_01.htm. [cit. 11. 10. 2022].

¹²¹ Vládní návrh zákona o konání obecních voleb ve Velké Praze, tisk č. 719, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0719_00.htm. [cit. 11. 10. 2022].

¹²² Návrh, aby byly vypracovány předlohy zákonů o utvoření Velké Prahy, tisk č. 1136, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1136_00.htm. [cit. 11. 10. 2022].

slučují s Prahou.¹²³ Současně měla být projednána zpráva rozpočtového výboru a výboru pro Velkou Prahu o návrhu na částečnou úpravu finanční základny obce pražské.¹²⁴ Výsledkem jednání pléna Národního shromáždění byly zákony č. č. 114/1920 Sb. z. a n., kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou, zákon č. 115/1920 Sb. z. a n., o volbách do ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy, a zákon č. 116/1920 Sb. z. a n., o organizaci a působnosti ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a místních výborů, a také zákon č. 117/1920 Sb., z. a n., kterým se mění a doplňují ustanovení zákona ze dne 5. května 1908, č. 32 z. z. o zavedení a vybírání obecních platů a dávek v obci hlavního města Prahy.

Toto pořadí vycházelo z návrhů parlamentních výborů, neboť vláda předložila osnovy uvedených zákonů v pořadí, jak jsou pojednány v tomto textu. Výsledné uspořádání sleduje ucelenou vnitřní logiku, která začíná u sloučení obcí s Prahou a pokračuje přes otázky voleb a organizaci a působnost vzniklých a zvolených orgánů až k otázkám finančním.

Zákon o sloučení připravil podmínky pro vznik velkého hlavního města Československé republiky. Zákonodárce pamatoval na otázky působnosti dosavadních právních předpisů, převodu jmění a závazků, ale i zaměstnanců a jejich práv. Kromě toho vytyčoval i novou úpravu právního postavení částí okresů kolem Prahy, které se s hlavním městem neměly spojit. Stranou nezůstaly ani otázky finančního plánu, daní, stanovení policejního obvodu nebo organizace a příslušnosti úřadů a soudů. Obecně byly stanoveny i podmínky pro připojení dalších obcí.

Navazující zákon o volbách do zastupitelstva hlavního města Prahy přinesl stručnou úpravu výjimek z obecně platného zákona č. 75/1919 Sb. z. a n., kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé. Stanovené odchylky vyplývaly ze zvláštního postavení Prahy – např. dohlédacím úřadem nebyl nadřízený politický úřad, ale zemská politická správa, kandidátní listiny se nepředkládaly obecnímu úřadu, ale magistrátu hlavního města Prahy a vyžadováno bylo 500 podpisů voličů, zatímco volební řád požadoval nejvíce 100 podpisů.

Poslední zákon, a sice zákon o organizaci a působnosti ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a místních výborů, byl nejobsáhlejší. Již vládní návrh tohoto zákona byl rozdělen na čtyři části, které se týkaly ustavení ústředního zastupitelstva, ustavení místních výborů, působnosti ústředního zastupitelstva a působnosti místních výborů. V tomto zákoně se nejvíc projevila snaha o centrální vedení hlavního města, snaha ponechat místním výborům co nejmenší působnost, která souvisela s předáním působnosti zastupitelstvu Velké Prahy, a to především v době přechodné. V rámci centralizace byla některá rozhodnutí svěřena ministrům vlády, příp. vládě samotné.

¹²³ Vládní návrh zákona o organizaci a působnosti zastupitelstva obce Pražské a místních výborů v Praze, a zákona, kterým se sousední obce slučují s Prahou, tisk č. 1216, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1216_01.htm. [cit. 12. 10. 2022].

¹²⁴ Zpráva I. výboru rozpočtového a II. výboru pro Velkou Prahu k návrhu členů Národního shromáždění Špatného, dr. J. Brabce, V. Johanise, Ing. Záruby-Pfeffermanna, dr. Kubíčka, Meth. Zavorala a soudr., tisk č. 2182 na částečnou úpravu finanční základny obce Pražské. Zpráva, tisk č. 2345, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Republiky československé (1918–1920). [online]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2345_00.htm. [cit. 14. 10. 2022].

Proces vzniku Velké Prahy byl zahájen. Nelze však pominout skutečnost, že možnosti městské správy konat samostatně, a to především v oblasti finanční a územně regulační, byly podřízeny státnímu doзору v mnohem větší míře než před přijetím výše uvede-
ných zákonů. Pro řízení města v přechodné době ustavilo ministerstvo vnitřní výnosem ze 3. ledna 1921 ústřední správní komisi pro sjednocenou obec pražskou. V prosinci 1921 byla také přijata tři vládní nařízení, jejichž vydání předpokládaly zákony o Velké Praze. Šlo o nařízení vlády č. 457/1921 Sb. z. a n., kterým se ku provedení § 114 (sic!) ze dne 6. února 1920, č. 114 Sb. z. a n., vydávají předpisy o zabezpečení jednotnosti politické správy v sjednocené obci pražské, nařízení vlády č. 458/1921 Sb. z. a n., kterým upravují se hranice mezi sjednocenou obcí pražskou a obcemi (osadami) Háji-Milíčovem, Velkou Chuchlí a Modřany, a konečně nařízení vlády č. 459/1921 Sb. z. a n., kterým přidělují se obce samosprávných okresů král. vinohradského a žižkovského k sousedním okresům, určují se sídla okresních zastupitelstev pro obce okresů karlínského a smíchovského a mění se hranice soudních okresů. Krátce před koncem roku 1921 tak byly naplněny zákonné předpoklady pro vznik Velké Prahy. Zmíněná vládní nařízení nabyla účinnosti 1. ledna 1922.

Tak vznikla ke dni 1. ledna 1922 Velká Praha, jak ostatně proklamuje i vyhláška primátora Baxy:

„Obyvatelstvu všech obcí sjednocené Prahy!

Hlavnímu městu československé republiky nadešel veliký historický den.

Zákon o Velké Praze ze dne 6. února 1920 čís. 116/1920 Sb. zák. a nař. nabyl dnes účinnosti (sic!).

Dlouholeté snahy českého národa jsou splněny:

Velká Praha stala se skutkem.

Oznamuji, že přejímám jménem Ústřední správní komise dnešním dnem správu všech obcí sjednocené Prahy do svých rukou.

Projevuji přání, aby nové velké hlavní město prospívalo k blahu všeho obyvatelstva, ke cti našeho národa i celé československé republiky.

V Praze, 1. ledna 1922.

Předseda Ústřední správní komise hlav. města Prahy:

Dr. Karel Baxa.¹²⁵

¹²⁵ Vyhláška o Velké Praze, 1. 1. 1922. Archiv hl. m. Prahy, MHMP I., Prezidium, vyhlášky, neinvent.